

Katedra: Katedra primárního vzdělávání

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy

TOULKY MIKROREGIONEM HLINECKO S DĚTMI 1. STUPNĚ ZŠ

THE RAMBLES THROUGH THE MIKROREGION HLINECKO WITH THE PUPILS OF THE PRIMARY SCHOOL

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0001

Autor:

Jana HLADKÁ (ADÁMKOVÁ)

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Jana Modrá

Konzultant:

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	grafů	pramenů	příloh
131	17 226	59	0	0	37	1

V Liberci dne: 27. 04. 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Toulky mikroregionem Hlinecko s dětmi 1. stupně ZŠ
Jméno a příjmení autora: Jana Hladká
Osobní číslo: P07001215

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat své vedoucí práce paní Mgr. Janě Modré za odborné vedení při práci, konzultace, poskytnuté rady, pomoc a motivaci k praktické i teoretické části, Tereze Krátké za malovanou postavičku Všudybýlka a ostatní malované obrázky. Poděkování patří i dětem Základní školy v Rané a ve Žďárci u Skutče, které se podílely na realizaci vybraných výletů a poskytly mi vypracované pracovní listy.

Na závěr bych ráda poděkovala celé své rodině, bez jejíž pomoci a podpory by se moje studium nemohlo uskutečnit.

TOULKY MIKROREGIONEM HLINECKO S DĚTMI 1. STUPNĚ ZŠ

HLADKÁ Jana

Vedoucí DP: Mgr. Jana Modrá

Anotace:

Diplomová práce je zaměřena na charakteristiku mikroregionu Hlinecko. Popisuje jednotlivá města a obce mikroregionu, přírodní, kulturní, historické a lidové památky, které mohou být využity ve vyučování pro žáky 1. stupně ZŠ. Seznamuje i s významnými osobnostmi mikroregionu.

Teoretická část se zabývá charakteristikou mikroregionu, obcemi, povrchem a polohou místa, podnebím, vodstvím, zemědělstvím a půdou, rostlinstvem, živočichy a průmyslem. Zdůrazňuje hlavně významné památky, které je možné v mikroregionu navštívit.

Praktická část zpracovává zážitkové exkurze pro žáky 1. stupně ZŠ s ohledem na jejich učivo. Součástí každého výletu jsou pracovní listy pro žáky, které doplňují výlety.

Klíčová slova: *Mikroregion Hlinecko, přírodní, kulturní, historické a lidové památky, významné osobnosti, místně ukotvené učení, výlety, pracovní listy*

THE RAMBLES THROUGH THE MIKROREGION HLINECKO WITH THE PUPILS OF THE PRIMARY SCHOOL

HLADKÁ Jana

Diploma Work Leader: Mgr. Jana Modrá

Annotation:

Diploma work is focused on a characteristic of mikroregion Hlinecko. It describes the individual towns and villages this mikroregion, natural, cultural, historical and folk sights which can be used by teaching primary school pupils.

It informs about the important personalities of mikroregion and about the place based education, too.

The theoretical part describes the characteristic of mikroregion, villages, surfaces and position of the place, climate, waters, agriculture and land, vegetation, animals and industry. It emphasizes primarily the important sights which are possible to visit in mikroregion.

The practical part processes the experience excursions for pupils of primary school with the regard to their curriculum. The components of every trip are the worksheets for pupils which are completed during the trips.

Key words: *Mikroregion Hlinecko, natural, cultural, historical and folk sights, the important personalities, place based education, trips, worksheets.*

DIE STREIFZÜGE DURCH DIE MIKROREGION HLINECKO MIT DEN SCHÜLERN DER ERSTEN STUFE IN DER GRUNDSCHULE

HLADKÁ Jana

Leiter der Diplomarbeit: Mgr. Jana Modrá

Annotation:

Die vorliegende Diplomarbeit charakterisiert die Mikroregion „Hlinecko.“ Sie beschreibt sowohl ihre einzelnen Städte und Dörfer, als auch ihre natürliche, kulturelle, historische und volkstümliche Sehenswürdigkeiten. Diese können als Unterrichtsstoff für Grundschüler benutzt werden. Des Weiteren stellt die Diplomarbeit den LeserInnen einige bedeutende Persönlichkeiten der Region vor.

Der theoretische Teil beschäftigt sich mit der Charakterisierung der Region. Es werden Dörfer, Oberfläche, Ortslage, Klima, Gewässer, Landwirtschaft, Erdboden, Pflanzen, Tiere und Industrie in der Region beschrieben. Die Diplomarbeit hebt vor allem wichtige Sehenswürdigkeiten, die man in der Mikroregion besuchen kann, heraus.

Der praktische Teil bearbeitet einige Erlebnisausflüge der Grundschüler unter besonderer Berücksichtigung des durchgenommenen Unterrichtstoffes. Ein ergänzender Bestandteil jeder Exkursion sind Arbeitsblätter für die Schüler.

Schlüsselwörter: *die Mikroregion „Hlinecko“, natürliche, kulturelle, historische und volkstümliche Sehenswürdigkeiten, bedeutende Persönlichkeiten, lokal ausgerichteter Lernstoff, Arbeitsblätter*

Obsah

1	Úvod.....	4
2	Literární rešerše.....	5
3	Teoretická část	6
3.1	Charakteristika mikroregionu Hlinecko	6
3.1.1	Hlinsko	7
3.1.2	Obce mikroregionu.....	9
3.1.3	Povrch a pohoří	19
3.1.4	Podnebí	21
3.1.5	Vodstvo.....	21
3.1.6	Zemědělství a půda	22
3.1.7	Rostlinstvo a živočišstvo.....	22
3.1.8	Průmysl.....	23
3.2	Památky a významná místa mikroregionu	23
3.2.1	Přírodní památky.....	23
3.2.2	Kulturní památky.....	28
3.2.3	Historické památky.....	28
3.2.4	Lidová kultura.....	29
3.3	Naučné stezky Hlineckem.....	34
3.3.1	Naučná stezka krajem Chrudimky.....	34
3.3.2	Naučná stezka Ležáky.....	35
3.3.3	Geostezka Klíč.....	35
3.4	Místně zakotvené učení.....	36
3.4.1	Cíle MZU	36
3.4.2	Přínosy.....	37
3.4.3	Přínosy pro školu	37
3.5	Významné osobnosti mikroregionu.....	38
4	Praktická část	39
4.1	Rozdělení výletů.....	39
4.2	Klíčové kompetence.....	40
4.3	Charakteristika školy.....	42
4.4	Všudybýlek	42

4.5	Mikroregion Hlinecko – pracovní listy.....	43
4.5.1	Příprava pracovního listu.....	43
4.5.2	Tvorba pracovního listu.....	43
4.6	Výlet č. 1 pro 1. ročník - Veselý Kopec- jak se dříve žilo, pracovalo, oblékalo.....	47
4.6.1	Cíl.....	47
4.6.2	Průběh.....	49
4.6.3	Realizace.....	51
4.6.4	Zhodnocení.....	53
4.7	Výlet č. 2 pro 2. ročník – Lovecký zámek Karlštejn, Zkamenělý zámek.....	59
4.7.1	Cíl.....	59
4.7.2	Průběh.....	64
4.7.3	Realizace.....	77
4.7.4	Zhodnocení.....	79
4.8	Výlet č. 3 pro 3. ročník - Vojtěchovská rozhledna, k prameni Chrudimky.....	80
4.8.1	Cíl.....	80
4.8.2	Průběh.....	88
4.9	Výlet č. 4 pro 4. ročník – Vojtěchův kopec, Krejcar.....	100
4.9.1	Cíl.....	100
4.9.2	Průběh.....	102
4.10	Výlet č. 5 pro 5. ročník – Ležáky – výlet na kolech.....	111
4.10.1	Cíl.....	111
4.10.2	Průběh.....	114
5	Závěr.....	124
6	Použitá literatura.....	126
	Přílohy.....	131

Seznam použitých zkratk a symbolů

CHKO – chráněná krajinná oblast

PL – pracovní list

SLS – soubor lidových staveb

ZŠ – základní škola

ŽP – životní prostředí

1 Úvod

Příroda je všude kolem nás. Je plná tajemství a otázek. Nejen vědci zkoumají svět, který nás obklopuje, a hledají vysvětlení jevů, s nimiž se setkáváme, například jak vzniká blesk nebo proč a kam odlétají na zimu ptáci. Už malé dítě přichází každý den s vlastními objevy a vynálezy a dětství se tak stává dobrodružnou cestou zážitků.

V mém dětství hrála díky mým rodičům a učitelům příroda velkou roli. Kladný vztah a úctu ke všemu živému je vhodné v dětech pěstovat už od chvíle, kdy se začnou pohybovat. Ve své diplomové práci jsem se pokusila spojit všechny tyto tři klíčové věci - přírodu, pohyb a poznávání a vymyslet aktivity určené dětem, které mapují právě mé rodiště mikroregion Hlinecko.

Mikroregion Hlinecko patří mezi 564 mikroregionů ČR. Nachází se v Pardubickém kraji, tvoří ho 28 obcí a krásná příroda, jež nabízí několik kulturních, přírodních, lidových a historických památek. Je to kraj typické malebné architektury, malířů a spisovatelů, kde se dříve říkalo: „Kde končil chleba, a začínalo kamení.“

Cílem mé diplomové práce je navrhnout pět zážitkových exkurzí a vytvořit k nim pracovní listy pro žáky 1. stupně ZŠ, pomocí kterých by blíže poznali zajímavá a poučná místa nebo skvostné historické památky mikroregionu Hlinecko a některé z nich ověřit v praxi. Ráda bych vymyslela postavičku, která bude žáky při těchto tematických výletech provázet.

V teoretické části bych nejprve ráda charakterizovala mikroregion Hlinecko a všech 28 obcí. Zaměřím se na přírodní podmínky tohoto území, na nejvýznamnější místa regionu a zmíním se o naučných stezkách Hlinecka. Mezi slavnými osobnostmi jsou i zdejší rodáci, jež svým talentem tento kraj proslavili. Nejsou to jen malíři, spisovatelé a výtvarníci, ale i přírodovědci a lékaři, které bych nechtěla ve své práci opomenout, neboť mohou být pro žáky vzorem.

Praktickou část své diplomové práce jsem se rozhodla realizovat netradiční formou výuky, a to zážitkovými exkurzemi. V úvodní části se objeví vysvětlení tohoto pojmu, a co všechno mohou u žáků rozvíjet. Hlavní část své práce věnuji naplánování jednotlivých tras výletů. Zváším náročnost s ohledem na věk žáků a vhodně zvolím téma, které bude v souladu s probíraným učivem v jednotlivých ročnících. Závěr praktické části věnuji realizaci a zhodnocení uskutečněných exkurzí a jejich přínosu.

2 Literární rešerše

K tomuto tématu diplomové práce jsem vyhledávala a shromažďovala odbornou literaturu, která byla dostupná v městských knihovnách nejen mikroregionu, ale i okolních městech. Navštívila jsem informační centra, sbírala literaturu a informační brožurky s prospekty. Nabídka knih byla velmi široká. I když se jedná pouze o mikroregion, nebylo těžké informace nalézt.

Nejvíce informací jsem čerpala z knihy s názvem Hlinsko, která byla vydána v roce 2000 a popisuje vše o Hlinsku, o historii a vývoji města, přírodních podmínkách, průmyslu, významných osobnostech, kultuře a dnešním životě obyvatel. Tuto knihu sepsali PhDr. Magda Křivanová, Jana Vašková, Bc. Hana Vašková, PhDr. Ilona Vojancová, RNDr. Petr Mückstein a Zdeněk Eis. Protože je Hlinsko hlavním centrem mikroregionu, považovala jsem tyto informace za důležité.

K tomuto tématu diplomové práce jsem přečetla a nastudovala další odbornou literaturu. Čerpala jsem v místních knihovnách, navštívila jsem informační centrum a část jsem získala i z informačních tabulí jednotlivých míst a internetových stránek.

Knihy byly zaměřeny nejen na mikroregion, ale spousta informací se dala získat i z okruhu širší literatury. Byly to knihy zaměřené na Pardubický kraj, Chrudimsko, Žďárské vrchy nebo Železné hory. Pěknou knihou je i popis chráněných krajinných oblastí Žďárské vrchy a Železné hory.

Mikroregion Hlinecko má velice zajímavě zpracované internetové stránky, které mi pomohly v hledání informací o jednotlivých obcích. Informace se týkaly nejen popisu aktuálních zpráv, ale i historie. Pro tuto práci jsem použila pouze informace týkající se základních věcí. Čerpala jsem také z brožur, informačních tabulí a internetových zdrojů.

Celkový seznam použité literatury a internetových zdrojů uvádím na konci diplomové práce.

„Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.“

J. A. Komenský

3 Teoretická část

3.1 Charakteristika mikroregionu Hlinecko

Mikroregion Hlinecko se nachází ve východních Čechách v Pardubickém kraji. Jeho rozloha je 330 km². (Málková, 2011)

Správním centrem Pardubického kraje jsou Pardubice. Kraj je tvořen 4 okresy - Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí. Hospodářsky nejvýznamnějším územím je úrodný pás podél toku Labe - Polabí. Další části kraje vystupují do Železných hor a okrajů Českomoravské vrchoviny a na severovýchodě do Orlických hor a skupiny Králického Sněžníku¹.

Největším městem s rozvinutým průmyslem jsou Pardubice, jejichž střed je památkovou rezervací. Ostatní města jsou menší - Chrudim v západní části a Ústí nad Orlicí ve východní části, Česká Třebová, významná železniční křižovatka a Svitavy.

V kraji je rozdílná kvalita životního prostředí. Nejméně postižená území patří do oblasti podhůří a vrchoviny, naopak nejvíce poškozené životní prostředí je v územích s koncentrovaným osídlením a průmyslem.

Rekreačními oblastmi jsou Sečská přehrada, podhůří Orlických hor, CHKO Železné hory a CHKO Žďárské vrchy. Kulturním centrem je i Litomyšl s městskou památkovou rezervací Z hlediska cestovního ruchu náleží celé území Pardubického kraje do turistického marketingového regionu Východní Čechy.

Pardubický kraj je tvořen 30 mikroregiony. Jedním z nich je mikroregion Hlinecko².

Obrázek 1 – Mapa pardubického kraje

¹ www.risy.cz

² risy.cz, <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/pardubicky-kraj/regionalni-informace/o-kraji/>

Mikroregion Hlinecko byl založen v roce 1999 a v současné době sdružuje 28 obcí. Jeho rozloha je cca 330 km², počet obyvatel je 23 500. Nachází se na území Českomoravské vrchoviny, na rozhraní dvou chráněných krajinných oblastí, jimiž jsou Žďárské vrchy a Železné hory. Centrem mikroregionu je město Hlinsko, kterým protéká řeka Chrudimka.³

Důvodem vzniku sdružení těchto obcí bylo řešení společného problému obcí – odpadové hospodářství. Později přibyla i problematika cestovního ruchu mikroregionu, jeho propagace a rozvoj služeb této oblasti.

Obrázek 2 – Znak mikroregionu Hlinecko

3.1.1 Hlinsko

Obrázek 3 – Znak města Hlinska

Město Hlinsko bývalo v počátcích hrnčířskou osadou a její hlavní činnost dala městu jméno. Nachází se na pomezí Čech a Moravy, kde je krajina charakteristická střídáním mírných kopců s podhorskými říčkami a potoky. Nachází se v nadmořské výšce 582 m. První zmínka o Hlinsku je z roku 1349. Město Hlinsko má asi 10 200 obyvatel, zajišťuje pro své občany nejen samosprávu, ale i státní správu. Nabízí mnoho kulturních a sportovních zařízení. Mezi nejznámější patří Betlém, městské muzeum a galerie. Hlinsko nabízí i velké množství sportovních aktivit v letních i zimních měsících. (Křivanová, 2009)

Krajina sama byla v okolí Hlinska v minulosti ovlivněna lidskou činností. Prováděla se zemědělská činnost, lesní hospodářství, těžily se nerostné suroviny. Vzhledem k tomu, že zde nebyl těžký průmysl, zachovala si krajina nejen zemědělskou funkci, ale také vodohospodářskou, ekologickou a rekreační.

V okolí Hlinska jsou dvě chráněná krajinná území, na jejichž hranici Hlinsko leží. Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která byla vyhlášena roku 1970 a Chráněná krajinná oblast Železné hory od roku 1991.

³ http://www.hlineckoregion.cz/pdf/Koncepce08_13.pdf

Kopce kolem Hlinska upoutávají svou vysočinskou náladu. Pozadí města tvoří Dvoutemenné Hradiště a Studnický kopec.

K významným památkám patří barokní radnice z let 1788 – 1792, barokní kostel Narození Panny Marie a fara. Zajímavou stavbou je tzv. Ježkův dům, který je zdobený sgrafity znázorňující Jiřího z Poděbrad a vítězství hlineckých nad Švédy. K lidovým stavbám se řadí poloroubený patrový dům čp. 401 a soubor lidových staveb Betlém. Je prohlášen památkovou rezervací lidové architektury. Mezi další kulturní památky patří Soubor lidových staveb Vysočina. K nejstarším patří městské muzeum a galerie. Jsou tu pořádány různé akce a festivaly folklorních souborů z Čech i zahraničí „Adámkovy folklórní slavnosti“⁴.

Obrázek 4 – Radnice Hlinsko

⁴ www.hlinecko.cz

3.1.2 Obce mikroregionu

Do mikroregionu spadá 28 obcí. Jsou jimi:

Bojanov

Městys Bojanov se nachází v údolí řeky Chrudimky, mezi přehradními nádržemi Seč a Křižanovice. Jeho nadmořská výška je 428 m. Patří k nejstarším obcím v Železných horách. V současnosti žije v obci a přilehlých obecních částech 650 obyvatel. Bojanov je vyhledávaným rekreačním místem díky krásné přírodě a nedaleké přehradní nádrži Seč. Mezi kulturní památky patří pozůstatky hradu Oheb nad sečskou přehradou nebo zřícenina hradu Lichnice.

Dědová

Dědová je typickou podhorskou obcí v nadmořské výšce 658 m. Jsou odtud krásné pohledy na krajinu Skutečska, Novohradska a Poličska. Má pouze 160 trvale žijících obyvatel. K Dědové patří i 2 místní části. Jsou jimi Humperky a Bahna s chráněným přírodním územím Bahna. Nabízejí možnost aktivního odpočinku a jsou využívány k rekreaci.

Hamry

Tato obec leží v krajině kolem řeky Chrudimky s nadmořskou výškou 585 m. Žije zde 260 obyvatel. V obci zůstalo dochováno několik hodnotných lidových staveb typických pro zdejší podhorský kraj. V obci je také dodržována staročeská tradice, kterou je masopust.

Hodonín

Obec se nachází v severní části mikroregionu. Jeho nadmořská výška je 530 m. První písemné zprávy pocházejí již z roku 1329. Samostatnou obcí se stal v roce 1990 a má téměř 80 obyvatel.

Holetín

Obec Holetín je tvořena dvěma částmi – Horní a Dolní Holetín. Je nejdelší obcí chrudimského okresu, měří téměř 5 km. Rozkládá se v mělkém a širokém údolí říčky Holetínky. Severní část leží v nadmořské výšce 528 m a jižní 577 m. Je typickou vesnicí s oboustrannou zástavbou podél komunikace a potoka. Prochází tudy naučná stezka a cyklotrasa „Mikroregion Ležáky“ a Českomoravská cyklotrasa České Budějovice – Jeseník.

Horní Bradlo

Horní Bradlo leží v nadmořské výšce 546 m v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Výraznou dominantou je tvrz Lipka.

K Hornímu Bradlu patří obecní části Travná s volně rozptýlenou zástavbou podél řeky Chrudimky a hlavní silnice, Velká Střítež, Vršov a Javorné.

Žije zde 460 obyvatel, v létě se počet obyvatel zvyšuje. Horní Bradlo a jeho okolí jsou významným rekreačním centrem západní části mikroregionu.

Chlumětín

V nejsevernější části kraje Vysočina leží obec Chlumětín v nadmořské výšce 667 m. Její okolí je prameništěm Chlumětínského potoka, který vtéká do rybníka Krejcar. Díky své poloze v neporušeném přírodním prostředí je součástí sídelní krajiny Českomoravské vrchoviny. V katastru obce vedou turistické stezky s možností vycházky na Devět skal, Žákovu horu, Karlštejn nebo Perníčky a naučná stezka „Krajem Chrudimky“.

Jeníkov

Jeníkov leží v nadmořské výšce 648 m. V současné době žije v obci trvale 500 obyvatel. Severně od obce se nachází nejvyšší vrchol Železných hor Pešava, který je vysoký 697 m n. m. Jihovýchodně pod vsí leží chráněné přírodní území „Louky u Jeníkova“ se vzácnou původní flórou a faunou.

Kameničky

Obec Kameničky s nadmořskou výškou okolo 630 m n. m. leží v chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy. Písemná zpráva o obci je z roku 1350. Do 19. století byly Kameničky typickou poddanskou obcí. Současný název je odvozen od řeky Kamenice, která protékala kolem kamenitých polí. Později byla řeka přejmenována na Chrudimku.

Dnes žije v obci včetně obecní části Filipov 820 obyvatel.

Do celonárodního kulturního povědomí se dostaly Kameničky na počátku 20. století zásluhou K. V. Raisa a malíře Antonína Slavíčka.

„Půjďme-li sem z Hlinska, projdeme Jeníkov, nad kterým Mistr maloval dramatická mračna – a za lesem jsme v Kameničkách. Hned vpravo máme školu, proti ní faru, nedávno opravenou zásluhou církve i obce. Dvě busty vedle vchodu připomínají muže, kteří mají slávu obce „na svědomí“. Karel Václav Rais tady učil a upoutal ho život pátera Parduse. Raisovi hrdinové tady skutečně žili. Kniha Západ oslovila Antonína Slavíčka, muže ztvárněného druhou bustou. Rais mu našel ubytování na „vejminku“ ve Volákově statku a třiatřicetiletý Mistr sem hned v roce 1903 i s rodinou přijel. Vracel se pravidelně, až do roku 1907, kdy už ale pobýval na faře u pátera Josefa Selichara. Dnes je tady v jedné místnosti malá galerie, která připomíná oba protagonisty.“⁵

V katastru obce se nacházejí významné přírodní zvláštnosti s množstvím chráněných rostlin a živočichů – Bahna, Louky u Jeníkova, Volákův kopec, Filipovská rašeliniště, Lány a rybník Krejcar.

Kameničky jsou nositelem titulu Vesnice roku ČR 2001. (Bast, 2001)

⁵ <http://www.lideazeme.cz/clanek/u-slavicka-v-kamenickach>

Obrázek 5 - Kostel v Kameničkách

Kladno

Je obcí v nadmořské výšce 601 m. Žije zde 250 obyvatel. Zajímavou technickou památkou je starobylý kamenný most přes Vojtěchovský potok, který se nachází vlevo od hlavní silnice směrem na Hlinsko.

Krásné

Tato obec se nachází na mírném návrší v oblasti Železných hor. Je obklopena loukami a lesy v nadmořské výšce 614 m. Tvoří čtyři obecní části – Krásné, Polánka, Chlum a Vápenice. Počet obyvatel všech částí je 150. Obci dominuje rozsáhlý komplex televizního vysílače Krásné, který zajišťuje přenos signálu pro celý region Hlinecka a Chrudimska. V katastru obce leží tři chráněné přírodní lokality, Vršovská olšinka, Polánka s hromadným výskytem bledule jarní a prstnatce bezového a přírodní rezervace Vápenice.

Krouna

Krouna se rozkládá v malebném údolí potoka Krounky v nadmořské výšce 560 m. K obci patří místní části Čachnov, Františky, Oldříš, Rychnov a Ruda. Krouna patří k nejlidnatějším obcím mikroregionu. Žije zde a v místních částech 1370 obyvatel. V obci bylo dochováno několik objektů lidové architektury. K významným dominantám vsi náležejí dva kostely. S touto obcí jsou spojena významná jména, jako byl vynálezce F.

Křížík, matematika M. Pelíška, spisovatelé G. R. Opočenský, J. Doležal, F. Šíma, V. Brouček. V blízkém okolí čerpala náměty ke svým knihám i Teréza Nováková.

Miřetice

Obec Miřetice leží v severní části mikroregionu v nadmořské výšce od 380 do 420 m. Jsou obklopeny členitým a pahorkatým terénem. Převažují zde smíšené lesy, kterými protéká potok Ležák. Do této obce patří ještě místní části Bošov, Čekov, Dachov, Dubová, Havlovice, Krupín a Švihov. Zasahuje sem chráněná krajinná oblast Železné hory. V současné době má obec 1210 obyvatel.

V blízkosti obce je pod vrchem Zárubka osada Ležáky. Tato osada byla zapsána do historie 24. 6. 1942, kdy byla celá vypálena nacisty v době heydrichiády. Děti byly posílány do koncentračních táborů, pouze dvě sestry Štůlíkovi přežily. Byly zničeny všechny domy, rybníky a změnilo se i koryto potoka. Osada nebyla již obnovena a stala se pietním místem, které bylo vyhlášeno národní kulturní památkou. Na místech vypálených domů jsou dnes pomníky s vytesanými kříži. Každý rok se tu koná, na uctění památky obětí tragédie, pietní akt. Událost připomíná také muzeum s expozicí dochovaných předmětů.

Obrázek 6 - Památník Ležáky

Mrákotín

Mrákotín leží v nadmořské výšce 453 m. Leží v mírném údolí mezi městy Hlinsko a Skuteč. K Mrákotínu patří také Oflenda. Protéká tudy Mrákotínský potok, který pramení

v ranských lesích. Žije zde 360 obyvatel. Na přelomu 19. a 20. století vznikly okolo Mrákotína žulové lomy s kvalitní šedomodrou, tzv. skutečskou žulou.

Otradov

Nadmořská výška této obce je 520 m. Leží v údolí říčky Krounky. Od 1. 1. 1996 je samostatnou obcí a žije zde 290 obyvatel.

Pokřikov

Obec má 280 obyvatel a leží v nadmořské výšce 497 m. V této obci se nachází nejstarší dochovaný dům v regionu z roku 1666.

Raná

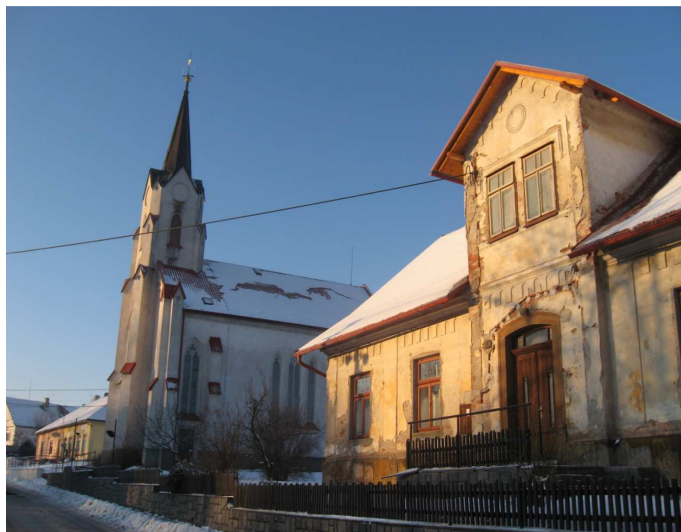
Obec leží v nadmořské výšce 485 m na potoce Žejbro. První písemná zpráva je z roku 1349. V současné době žije v obci a jejích částech přes 360 obyvatel.

V obci se nacházejí významné církevní stavby. Raná byla farní obcí. Klasicistní fara byla postavena v roce 1799 a upravena v roce 1880. Kulturní památkou je areál kostela sv. Jakuba. V kostele byly nalezeny původní dobové nástěnné malby.

Obrázek 7 – Kostel sv. Jakuba Raná

Neméně zajímavou a významnou stavbou je pseudogotický evangelický kostel.

Obrázek 8 – Evangelický kostel Raná

Součástí obce jsou místní části Oldřetice a Medkovy Kopce.

Studnice

Obec leží jižně od Hlinska. Je chráněna z jedné strany dvěma vrcholky památných kopců zvaných Hradiště, z protější strany je ohraničena Hamerskou přehradou. Patří mezi nejstarší lidská sídliště v celé oblasti Českomoravské vysočiny. První zmínky jsou již z roku 1303.

Svratouch

Obec leží v nadmořské výšce 665 m a je nejvýše položenou obcí mikroregionu spolu s Chlumětínem. V současné době zde žije 890 obyvatel. V katastru obce se nachází meteorologická stanice. Do této oblasti patří také lovecký zámek Karlštejn zbudovaný hrabětem Kinským v 70. letech 18. století. Osadou Karlštejn prochází centrální hřbet Žďárských vrchů a tvoří zároveň evropskou rozvodnici dělící úmoří Černého a Severního moře. Na hranici Svratoucha a Chlumětína začíná naučná stezka „Od pramene Chrudimky. Pro zájemce sportu je tu devítijamkové golfové hřiště.

Tisovec

Název Tisovec pochází od názvů původní lesní kultury tisů. Ves leží v nadmořské výšce 437 m a obtéká ji potom Holetínka. Součástí obce je Dřeveš, Kvasín, Otáňka

a Vrbětice. Počet obyvatel se pohybuje okolo 320 trvale žijících. Jinak jich v této vesnici stále ubývá, neboť téměř třetina domků slouží k rekreaci chalupářům. Toto místo je atraktivní pro chalupy, které lemují tok potoka Ležák.

Trhová Kamenice

Leží v nadmořské výšce 535 m. Je přirozeným centrem západní části mikroregionu. Ve všech obecních částech žije 860 obyvatel. Nedaleko se nachází Mlýnský a Zadní rybník s vzácnou flórou i faunou. Je tu i zastávka vlastivědné stezky krajem Chrudimky.

Včelákov

Městys Včelákov leží na mírném kopci v nadmořské výšce 493 m. Je tvořen ještě místním i částmi Bystřice, Dolní Babákov, Hůrka, Příkrakov, Strítež a Vyhnánov. Žije tu 550 obyvatel. Celé krajině dominuje pozdně klasicistní kostel sv. Máří Magdaleny.

Obrázek 9 - Včelákov

Vítanov

K Vítanovu patří místní část Stan, kde bydlí dohromady 450 obyvatel. Prochází tudy naučná stezka Krajem Chrudimky.

Vojtěchov

Leží v podhůří Žďárských vrchů v nadmořské výšce 528 m. Místní částí jsou Plánavy. V obou částech žije 430 obyvatel. Je významným vesnickým celkem mikroregionu. Dochovalo se tu několik hodnotných objektů lidové kultury. V roce 2009 byla vystavena Vojtěchovská rozhledna.

Vortová

Obec leží v nadmořské výšce 612 m. Je obklopena hlubokými lesy. Je tu dochováno množství objektů lidové architektury. Patří k nejhodnotnějším vesnickým sídlům mikroregionu. Má okolo 250 obyvatel. Nedaleko obce se nachází Žákova hora a Devět skal.

Všeradov

Nadmořská výška obce je 572 m a je tvořena 3 celky. Všeradov, Jasné Pole a Milesimov. Nyní tu žije 150 obyvatel.

Vysočina

Obec vznikla sloučením dříve samostatných obcí Rváčov, Svobodné Hamry, Dřevíkov, Možděnice a osad Svatý Mikuláš, Petrkov, Jančour a Veselý Kopec. Nachází se v nadmořské výšce 550 m.

Obec je díky Souboru lidových staveb Vysočina cílem mnoha turistů. Muzeum přibližuje život a hospodaření venkovského obyvatelstva.⁶

⁶ http://www.hlineckoregion.cz/articles.php?cat_id=6

Obrázek 10 - Vesnice mikroregionu⁷

Obrázek 11 - Mapa mikroregionu

⁷ <http://www.hlineckoregion.cz/html/cvmp.htm>

3.1.3 Povrch a pohoří

V této oblasti se nacházejí rozsáhlé listnaté i jehličnaté lesy, skalnaté rokliny, pískovcové skalní útvary, květnaté louky, rašeliniště, suché teplé stráně i vodní plochy. Nejcennější části přírody se nacházejí v chráněných krajinných oblastech Železné hory a Žďárské vrchy.

Pro krajinu jsou typické drobné lesní a luční studánky s velmi dobrou pitnou vodou. Nedaleko od Hlinska, v oblasti Žďárských vrchů, prochází hlavní evropské rozvodí dělicí úmoří Černého a Severního moře. Území Hlinecka patří do povodí řeky Chrudimky. Na Chrudimce byla vybudována v roce 1912 Hamerská přehrada, která patří k nejstarším vodním nádržím v Čechách. (Křivanová, 2009)

3.1.3.1 Žďárské vrchy

Obrázek 12 – Znak Žďárských vrchů

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy

Krajina Žďárských vrchů je členitá. Charakterizuje ji pestré střídání luk, pastvin, polí, lesů a rybníků. Je protkána sítí mezí, úvozových cest a lesíků. Je to typ vrchovinného až pahorkatinného charakteru s mělkými a širokými údolí, mírnými, táhlými svahy a zaoblenými vrcholy. Dodnes si zachovala ráz vyvážené a svým způsobem zchovalé kulturní krajiny. Oblast zaujímá severovýchodní část Českomoravské vrchoviny s centrálním masivem Žďárských vrchů a navazujícími částmi sousedních pahorkatin. Pramení zde několik českých a moravských řek, jako jsou Sázava, Svratka, Chrudimka, Doubrava a Oslava). (David, Soukup, Dobrovolná 2004)

Nejvyšším vrcholem je Devět skal, který měří 836 m. Je i nejvyšším vrcholem celé Českomoravské vrchoviny. Tento členitý skalní útvar vznikl mrazovým zvětráváním ve starších čtvrtohorách. Jednotlivé skalní hřebeny, vysoké 12 až 20 metrů, mají místy charakter skalního města a představují nejrozsáhlejší komplex vrcholových skal na Českomoravské vrchovině. Z návrší mohutného skalního bloku, na nějž je pohodlný výstup, se otevírá velkolepý výhled na šířavu vysočinských lesů a na dalekou krajinu se

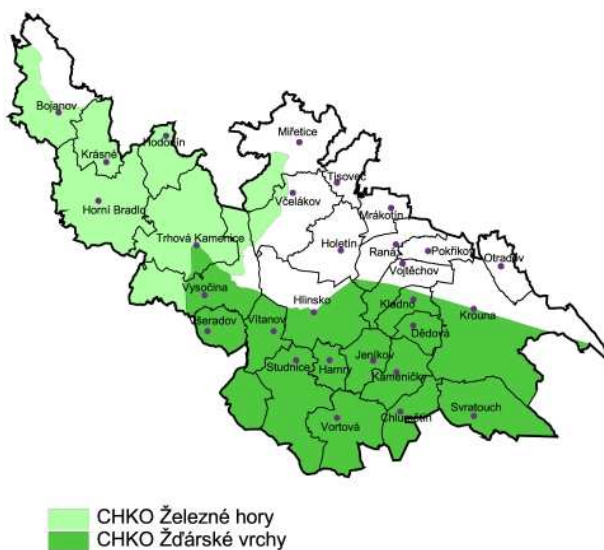
spoustou okolních vesniček. Asi 600 m severozápadně pod vrcholem je studánka Vysoká studna.

3.1.3.2 Železné hory

Obrázek 13 – Znak Železných hor

Železné hory se rozkládají v okraji východočeském, pouze malá část zabíhá do středočeského kraje. Tvoří součást Českomoravské vrchoviny. Na jejich svazích se rozkládají lesy jehličnaté i listnaté, druhově velmi pestré. Oblast Železných hor protínají údolí řek Chrudimky, Dobravy a Bylanky. Železné hory patří mezi mírně teplé oblasti. Chráněnou krajinnou oblastí s rozlohou 380 km² byly vyhlášeny v roce 1990 díky velkému množství vzácných rostlin, chráněných živočišných druhů a přírodních zvláštností. Území si uchovalo rozptýlenou sídelní strukturu se zbytky lidové architektury a bohatstvím zeleně. Leží v blízkosti velkých měst a pestrá krajina láká k rekreačnímu využití.

Obrázek 14 – Mapa Železných hor a Žďárských vrchů

3.1.4 Podnebí

Podnebí této oblasti patří mezi nejpříjemnější v naší republice. Roční chod počasí je rovnoměrný, ale zima bývá dlouhá a většinou bohatá na sníh. Hlinsko je místem s vysokým počtem slunečních dní v roce a spadne zde více srážek, než odpovídá průměru v jiných stejných vysoko položených oblastech. Převážná část území patří do mírně teplé a mírně vlhké oblasti.

Oblast leží ve střední poloze Českomoravské vysočiny, klimaticky patří do oblasti mírně teplé. Počasí v průběhu roku je poměrně vyrovnané. Nevyskytují se zde větší zimy ani letní extrémy. Průměrná roční teplota je v Hlinsku a okolí 6 °C, za rok bývá 140 mrazivých dnů a 40 – 50 ledových dnů. V červenci se průměrná teplota pohybuje okolo 16 °C. Srážky jsou ovlivněny nadmořskou výškou a polohou Železných hor a Českomoravské vrchoviny. Průměrné roční srážky dosahují 750 mm. Nejdeštivější měsíc bývá červenec, nejsušší únor. Sněhových dnů je kolem šedesáti. Sněhová pokrývka dosahuje zpravidla kolem čtyřiceti centimetrů a vydrží 80 dnů. V zimních měsících jsou pro Hlinecko typické sněhové vánice a námrazy. (Křivanová, 2009)

3.1.5 Vodstvo

Nedaleko Hlinska ve smrkovém lese Staré obory u Filipova pramení z rašelištních půd řeka Chrudimka. Patří do labského povodí a evropského rozvodí Severního moře. Její voda má tmavě zelenou barvu. Potůček se vine přes Kameničky, míjí Vojtěchův kopec a vtéká do rybníka Krejcar. Dále teče před Lány, Ovčín až k Vortové, kde naplňuje 2 vortovské rybníky. Nad Hamry přitéká potůček od Studnic. Řeka Chrudimka protéká hamerskou přehradou, sečskou a křižanovickou.

Hamerská přehrada má rozlohu 62 ha. Její maximální hloubka je 11 metrů. Dříve sloužila k rekreačním účelům, dnes je zásobárnou pitné vody.

V Hlinsku se do Chrudimky vlévají pravostranné přítoky – Blatenský potok a Drahtinka. Velké znečištění toku vedlo k vybudování vodní čističky za Hlinskem ve Vítanově.

3.1.6 Zemědělství a půda

Zemědělství se orientuje na chov skotu a drůbeže, na pěstování plodin odolných podnebí regionu. (Málková, 2011)

3.1.7 Rostlinstvo a živočišstvo

Celá oblast Hlinecka leží v tzv. jedlo-bukovém vegetačním stupni. Hlavními dřevinami byly v minulosti jedle bělokorá a buk lesní. Původně bukové a jedlobukové lesy téměř vymizely a byly nahrazeny smrkovými. Vedle smrků zde rostou břízy, borovice, osiky a lísky. Díky hornatému charakteru a vyšší nadmořské výšce je zde zastoupení fauny a flory nižší. Nacházejí se zde ale vzácné a jinde již vymizelé druhy rostlin a živočichů. K typickým zástupcům patří upolín evropský, tolije bahenní, vrba plazivá nebo pětiprstka žežulek. Unikátním přírodním jevem je dřínatka horská. V okolí Kameníček, Filipova a Ratajských rybníků u Hlinska roste masožravá rosnatka okrouhlostá. Vzácnou lokalitou, kde se nacházejí nejen vzácní živočichové a rostliny jsou Ratajské rybníky. Zde rozkvétají každoročně orchideje – prstnatec májový a krušík bahenní. Hojně zde roste vzácná vachta trojlístá, v pozdním létě silně ohrožený hořec hořepník.

Mezi vzácné živočichy, kteří se tu nacházejí, patří dva druhy ohrožených motýlů – modrásek očkovaný a modrásek bahenní. Významnou lokalitou jsou louky u Ratajských rybníků právě také proto, že byly zařazeny mezi evropsky významné lokality soustavy Natur 2000. Jehličnaté lesy jsou domovem řady zajíců, černé zvěře, srnců, bažantů a jelenů. Na některých místech se vyskytují lišky, lze narazit i na jezevce. Kolem Chrudimky můžeme spatřit kunu skalní, výjimečně i vydra. Po nebi krouží kánata, jestřábi, poštolky a vzácně i výr. Zpěvné ptactvo je zastoupeno modráčkami, babkami, pěnicemi, slavíky, brhlíky a drozdy. Na hladinách rybníků začalo v poslední době přibývat labutí, kachen divokých. Kolem rybníků se na vlhkých půdách procházejí čápi.

Celý tok Chrudimky na Hlinecku má kamenitý charakter. Pravidelně se tu můžeme setkat s ledňáčkem říčním. Poměrně častá je také ubývající mihule potoční a už jen na několika místech můžeme vidět střevli potoční. V posledních letech se na Hlinecko vrátila také vydra říční.

Mezi významné druhy ptáků patří čáp černý, jestřáb lesní, krahujec obecný nebo datel černý. Vzácně se tu nachází také kulíšek nejmenší.

Mezi další živočichy, kteří se v této oblasti nacházejí, se můžeme setkat se zmijí obecnou, ještěrkou živorodou nebo slepýše křehkého. V okolí Hamerské přehrady přežívá na rašelinných stanovištích masožravá rostlina rosnatka okrouhlostá. (Křivanová, 2009)

3.1.8 Průmysl

Lidé se živili prací na kamenitých a málo úrodných políčkách. První řemesla vycházela ze zpracování snadno dostupných přírodních surovin, jako byla hlína, dřevo a kámen. Vznikalo hrnčířství, tkalcovství, železářská výroba, výroba dřevěného nářadí a nádobí a především hraček. Krajina postupně získala průmyslový charakter. Hlinecko bylo vyhlášeno textilním průmyslem, kožešnictvím a zpracováním kamene.

V dnešní době je průmysl zastoupen v malé míře stále firmami ETA, a. s. – Hlinsko, Mlékárna, s. r. o. – Hlinsko a drobnějšími podnikatelskými subjekty s tradiční výrobou. Jedná se o kožešnictví, kamenoprůmysl, výroba vánočních ozdob. (Křivanová, 2009)

3.2 Památky a významná místa mikroregionu

Mikroregion leží v jižní části Pardubického kraje na území bývalého soudního a později správního obvodu okresu Hlinsko, který byl zrušen v roce 1960. Je to mikroregion bohatý na mnoho přírodních, kulturních, historických a lidových památek.

3.2.1 Přírodní památky

Zkamenělý zámek

Jedná se o zalesněný vrch nad zámek Karlštejn. Vrcholová skála připomíná hradní zříceninu, proto dostala název Zkamenělý zámek. V 6. – 8. století zde stálo slovanské hradiště, což připomínají pozůstatky valů a příkopů. Nadmořská výška se pohybuje od 720 – 765 m. Je to menší skalní útvar do tvaru podkovy. Je možné tu prolézat a stoupat na různé vrcholy.

„Podle pověsti tu jsou ukryty velké poklady, které na Velký pátek hoří, a v okolí se zjevuje mnoho fantastických příšer. Dva muži se kdysi pokusili poklad získat. Prokopali se až k velké truhlici, na které seděl ďábel. Pak se zvedl silný vítr, který je vynesl do vzduchu a hnal nad krajem až k Hlinsku, kde je shodil na zem.“ (DAVID, SOUKUP, 2005)

Chrudimka a její pramen

Chrudimka pramení na Českomoravské vrchovině v nadmořské výšce 680 m v prameništi nad obcí Filipov.

Obrázek 15 – Informační tabule – Filipovský pramen

Název řeky je odvozen od města Chrudim, kterým řeka protéká. Dříve se nazývala také Ohebka nebo Oharka a Kamenice, podle míst, kudy protékala.

Na svém toku má 65 přítoků. Při Chrudimce byly budovány i rybníky, k nimž patří Krejcar, Velká Kamenice a Velký Rohozenský. Najdeme zde i některé chráněné živočichy jako mihuli potoční a vydra říční. Z rostlin pak čípek objímavý, violku dvoukvětou nebo čarovník alpský.

Řeka má pro region velký význam. Zásobuje krajinu vodou a odvodňuje ji. V minulosti poháněla 58 mlýnů a byly na ni postaveny i přehrady. Nejprve Hamerská, která dnes slouží jako vodárenský zdroj a ochrana proti povodním, Seč I s vyrovnávací přehradou Seč II, které slouží nejen k ochraně, ale i rekreaci. Nejmladší je Křižanovice I a Křižanovice II, které zásobují Chrudim a Pardubice pitnou vodou. (Bast 2001, brožurka)

Ratajské rybníky

Ratajské rybníky jsou přírodní památkou, která byla vyhlášena v roce 1990. Tvoří soustavu 3 rybníků s mokřady a slatinnými loukami, jejichž rozloha je 11,41 ha. Rybníky napájí Blatenský potok, který je pravostranným přítokem Chrudimky. Kolem jsou rozšířeny břehové porosty.

Jsou zajímavé také rostlinstvem a živočichy. Nacházejí se tu bohaté populace hmyzu jako např. vážky, komáři, pakomáři, ovádi, muchničky, chrostíci a bylo zde zjištěno

i 390 druhů motýlů. Rozmnožuje se zde čolek horský a čolek obecný. Z žabích zástupců jsou to skokan hnědý a skokan zelený, ropucha obecná, a rosnička zelená.

Na loukách hnízdí řada ptáků. Bramborníček hnědý, linduška luční, cvrčilka říční a na rybníku kachna divoká, polák chocholačka lyska černá a další druhy ptáků.

Rostou zde některé vzácné druhy jako všivec bahenní, hadí mord nízký nebo škarda měkká čertkusolistá. Najdeme tu i bohatou populaci kruštíku bahenního, hořec hořepník, vachtu trojlistou, prstnatec májový, zábělník bahenní, kozlík dvoudomý, tolije bahenní a spoustu dalších zajímavých rostlin.

Vojtěchův Kopec – Kameničky

Vojtěchův Kopec je známý v malířské tradici jako kopec Volákův. Leží v nadmořské výšce 673 m, čímž patří k nejvýše položeným místům Chrudimska.

„Ze silnice je to malý hájek v dáli. Přesto je v historii českého umění pojmem. „Táhlé linie vrchů mírně svahované,“ pěl o něm Antonín Slavíček, malíř impresionista, který ho proslavil. Od roku 1903 pobýval pod kopcem v opravené chalupě Volákova gruntu. Stačilo mu vyjít ze dveří a začít malovat.“⁸

Jezírko, které se tu nachází, vzniklo při místní těžbě kamene. *„Leží v chráněné přírodní rezervaci. Za její vznik – kromě přírodních vzácností – může i Antonín Slavíček. Ochránci chtěli uchovat tu krajinu, kterou Mistr maloval před sto lety, kdy ještě nebyla ovlivňována moderní technikou a hospodářstvím. Hned tady na vrcholku hory září mezi skalami malebné jezírko. Jezírko je umělé, voda zatopila lom, kde se těžil kámen ke stavbě silnice do Svratky v roce 1874.“⁹*

Rostou zde břízy, olše, jeřáby a byl jedním z míst výskytu tetřívka obecného. Na tomto místě se také natáčela česká pohádka Lotrando a Zubejda.

⁸ <http://www.lideazeme.cz/clanek/u-slavicka-v-kamenickach>

⁹ <http://www.lideazeme.cz/clanek/u-slavicka-v-kamenickach>

Obrázek 16 – Pohled na Vojtěchův kopec

Obrázek 17 – Zatopený lom na Vojtěchově kopci

Krejcar

Při jižním úpatí Vojtěchova kopce je rybník Krejcar. V okolí rybníka jsou zachovány vlhké a rašelinné louky s četnými výskyty chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů. (Bast, 2001)

Vojtěchovská rozhledna

Tato rozhledna byla postavena v roce 2010 nad obcí Vojtěchov v nadmořské výšce 590 m. Její výstavba byla zahájena v roce 2008 a zpřístupněna 10. července 2010. Výška rozhledny je 16,35 m. Je postavena z kamene, železa a dřeva.¹⁰

Obrázek 18 – Vojtěchovská rozhledna

Zubří - rozhledna Trhová Kamenice

Tato rozhledna kovového typu je vysoká 55 m. Leží v nadmořské výšce 610 m n. m. Umožňuje výhled na Železné hory a Žďárské vrchy, ale je nepřístupná. Původně měla být věž zpřístupněna. To však v roce 2003 nedopadlo. (Miškovský 2004)

¹⁰ <http://rozhledny.webzdarma.cz/vojtechov.htm>

3.2.2 Kulturní památky

Karlštejn

Osada, poprvé připomínána roku 1789, je částí obce Svratouch. Její významnou dominantu tvoří lovecký zámek, zbudovaný hrabětem Kinským v 70. letech 18. století při kapli sv. Jiljí, která byla vysvěcena již roku 1708. Stavba je dobovým dokumentem romantické nálady vrcholného baroka a dnes slouží k rekreačním účelům. Na protějším kopci se nachází státní meteorologická stanice Svratouch. Centrální hřbet Žďárských vrchů, který prochází i osadou Karlštejn, tvoří zároveň evropskou rozvodnici dělicí úmoří Černého a Severního moře.

Obrázek 19 – Lovecký zámek Karlštejn

3.2.3 Historické památky

Ležáky

Památník v obci Ležáky připomíná tragickou událost vypálení v období Heydrichiády. Stalo se to 24. 6. 1942. Celá osada byla obklíčena. Obyvatelé byli vyhnáni z domu, všechny děti přivedli ze školy a všichni ležáčtí muži, ženy a děti byli odvezeni do Pardubic. Děti odvezli do vyhlazovacích táborů. Muži a ženy byli ten večer na popravišti v Pardubicích zavražděni. Na rozdíl od Lidic nikdy nedošlo k obnově obce. Tuto osadu připomínají žulové pomníky, kterým se říká hrobodomy. Je jich na celém území 9 a symbolizují domky před vypálením.

K uctění památky nevinných obětí se každý rok koná pietní akt za účasti významných osobností České republiky.¹¹

Obrázek 20 – Muzeum Ležáky

3.2.4 Lidová kultura

Betlém

Památková rezervace Betlém leží ve středu města Hlinska. Z části zděná roubená stavení dokládají způsob života v 18. a 19. století. Od konce 19. století a v první třetině 20. století se Betlém stal domovem pro rodiny továrních dělníků. Tato hlinecká část si zahovala svůj historický ráz až do 80. let 20. století. Od roku 1989 je součástí Souboru lidových staveb Vysočina.

Dnešní expozice nabízí nahlédnutí do obydlí drobných řemeslníků, jako byli dráteníci, hrnčíři, tkalci nebo ševci. Interiéry jsou zařízené dobovým vybavením, včetně černé kuchyně. V průběhu roku jsou expozice ožiovány tematickými výstavami, které se věnují vánočním a velikonočním svátkům, lidovým obyčejům, lidovému oděvu, výrobě šperků, historickým fotografiím a dalším oblastem lidového života.

¹¹ www.lezaky.cz

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/119993-lezaky-volaji-turisty-prijedte-vzpomenout-tragedii/>

Konají se zde zajímavé kulturní programy a výstavy s tematikou lidových obyčejů a řemesel. Některé domky prošly renovací a nyní je zde provozována kavárna, čajovna, pekárna a obchod s hudebními nástroji. V roce 1995 byla část Betléma prohlášena památkovou rezervací.

Obrázek 21 - Betlém

Obrázek 22 – Betlém, obchod s hudebními nástroji

SLS Vysočina – Veselý Kopec

Osada Veselý Kopec byla založena v 1. polovině 16. století. Skanzen. Původní roubené chaloupky časem zanikly a na začátku 70. let 20. století se začaly přenášet

památky lidového stavitelství, které byly ohroženy. V roce 1972 zde bylo založeno muzeum v přírodě.

Obrázek 23 – Veselý Kopec

Skanzen Veselý Kopec tvoří volně rozptýlená zástavba, která je zasazena do malebné přírody. Dnes se tu nachází téměř 30 objektů. Jedná se o nejnavštěvovanější památku Pardubického kraje a je druhým největším muzeem v přírodě v ČR. Některé z roubenek jsou původní, některé byly dovezeny z jiných míst Českomoravské vrchoviny. Jde o muzeum života a práce drobných rolníků od 1. poloviny 19. století do poloviny 20. století. Ve skanzenu je možné vidět vstupní usedlost z Hlinecka, sýpku, ovčín, výměnek, prasečí chlívek, stodoly.

Obrázek 24 - Veselý Kopec

Usedlosti doplňují další vesnické stavby, špýchar, chlévy, výměnky nebo různá technická zařízení jako např. obilní mlýn, sušky, bělidlo, včelín a zvoničku. Zajímavé jsou také technické památky na vodní pohon. Z původních domků se dochovala pouze chaloupka bezzemka – příbytek nejchudší vrstvy, ostatní byly převezeny z okolních vesnic. Pořádají se tu zajímavé programy, které přibližují lidovou kulturu a stavitelství. Veselý Kopec je známý pořádáním pravidelných jarmarků. V zimě ožívá Veselý Kopec masopustní obchůzkou. Nejvíce programů se vztahuje k církevním svátkům, jako jsou Vánoce a Velikonoce.

Obrázek 25 - Světnice na Veselém Kopci

Adámkovy folklórní slavnosti

Těmito slavnostmi ožívá Betlém poslední srpnový víkend. Jsou tu představeny lidové tance a hudba v podání dětských i dospělých souborů z Čech, Moravy a Slovenska. Hlavními představiteli jsou členové hlineckého folklórního souboru Vysočan dětský soubor Vysočánek.

Masopustní obchůzky - maškary

Každoročně se konají v areálu Souboru lidových staveb Vysočina na Veselém Kopci, v masopustním období ve Studnicích, Vortové, Hamrech Hlinsku – Blatně. Je to přehlídka jednotlivých masek, která obchází vesnici. Tyto obchůzky se dostaly díky pestrosti, bohatosti a podobou do seznamu duchovního dědictví lidstva UNESCO.

Obrázek 26 - Masopustní obchůzka

Obrázek 27 - Masopustní obchůzka

3.3 Naučné stezky Hlineckem

3.3.1 Naučná stezka krajem Chrudimky

Tato stezka vede od Filipovského pramene Chrudimky. Je dlouhá 82 km a podél stezky je rozmístěno celkem 37 informačních tabulí. V oblasti CHKO měří 15 km a má 14 zastávek.

Zastávky v CHKO Žďárské vrchy:

- Filipovský pramen Chrudimky
- Střed obce Kameničky
- Vojtěchův kopec
- Kameničky při vstupu do luk
- Luční niva Lány
- Hamerská vodní nádrž
- Svatojánské Lázně
- Hlinsko
- Kavánova krajina
- Králova pila
- Veselý Kopec
- Dřevíkovská náves
- Svobodné Hamry
- Trhovokamenické rybníky¹²

¹² http://old.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1556&path_id=87

3.3.2 Naučná stezka Ležáky

Tato stezka vede po stopách tragických ležáckých události za druhé světové války. Byla zpřístupněna v roce 2010 a má celkem 13 km. Návštěvníci se mohou seznámit s historií Ležáků, které byly vypáleny 24. 6. 1942. Stezka začíná ve Vrbatově Kostelci zelenou turistickou značkou přes Louku a Habroveč do Ležáků. Odtud se můžeme vydat po modré na Včelákov, dále po žluté přes Vyhnánov, Paseky, Tisovec, Dřeveš, Vrbětice a Kvasín zpět do Vrbatova Kostelce.¹³

Obrázek 28 - Naučná stezka Ležáky

3.3.3 Geostezka Klíč

Geostezka klíč je naučnou, rekreační, herní geostezkou na zahradě Praktcké školy Klíč v Hlinsku. Jsou zde ukázky několik druhů hornin. Byly zde vysázeny i nové stromy a keře.¹⁴

¹³ <http://www.turistika.cz/chrudimsko-hlinecko/chodnik-naucna-stezka>

¹⁴ <http://www.vychodni-cechy.info/chrudimsko-hlinecko/naucne-stezky/>

3.4 Místně zakotvené učení

Místně zakotvené učení se vyvinulo koncem minulého století. Je možno ho chápat jako environmentální výchovu vázanou na místo a zdůrazňující rozšíření za hranice přírodního prostředí, do oblasti kulturních, sociálních a ekonomických podmínek místa. Vychází už z učení J. A. Komenského – nejdříve se učme o věcech nejbližších a pak vykročíme dál.

Učení se přesouvá mimo třídu – ven do obce a jejího okolí, soustředí se na místní témata a souvislosti.

Prostředkem je využití silného vztahu, který mají lidé ke své obci s cílem dosáhnout ekologické a kulturní gramotnosti a zároveň naplnit cíle v oblasti ochrany přírody. Učení se v tomto případě propojuje s akcí. Žáci se společně zapojují do života svých komunit.

V MZU se často využívá metod, jako je projektové, problémové vyučování nebo zážitková pedagogika.

Při projektovém vyučování žáci pracují ve skupinách, zkoumají témata a vytváření prezentace, které jim umožní využít to, co se naučili. Výsledkem je hlubší znalost tématu, vyšší motivace a lepší dovednosti v oblasti analýzy a řešení problémů.

Problémovým učením žáci provádějí hloubkové zkoumání problému.

Zážitkové a zkušenostní učení neboli zážitková pedagogika zapojuje žáky přímo do zážitků a zkušeností s cílem posílit znalosti, rozvinout dovednosti a vyjasnit hodnoty. Žáci sami objevují nové poznatky a testují své znalosti, uvažují o svých zkušenostech, a tak získávají nové dovednosti a učí se novým přístupům, teoriím a způsobům myšlení.

MZU je typem učení, které klade důraz na obec jako základnu pro získávání zkušenosti.

Při MZU se žáci stávají součástí programů, které je trvale ovlivňují a vedou k dobrovolnictví a zodpovědné péči o obec a okolí a učí je prakticky řešit místní problémy. Lze ho využívat kdekoli, protože propojuje proces učení se specifickými vlastnostmi lidí a míst. Vede žáky k blízkému kontaktu s místním dědictvím, kulturou a krajinou.

3.4.1 Cíle MZU

- Žáci přispívají prakticky k řešení místních ekologických problémů a ochraně kvality ŽP.
- Pevně spojuje místní sociálně a ekologicky orientované organizace a jejich klienty ve školách a tím přispívá ke zlepšení kvality života a ekonomické vitality.

- Žáci se stávají zodpovědným správcí místního prostředí a obce, roste jejich angažovanost, zlepšují se studijní výsledky a vědomí osobních kompetencí.

3.4.2 Přínosy

- posiluje vazbu žáků k místu
- vytváří živá a čínorodá partnerství mezi školami a obcemi
- zlepšuje studijní výsledky žáků
- posiluje environmentální, sociální a ekonomickou vitalitu (Hušková, 2010)

3.4.3 Přínosy pro školu

- lepší studijní výsledky žáků – učení je víc baví
- lepší kázeň
- motivovanější a spokojenější učitelé
- změna vnitřní kultury školy
- vyšší podpora vzdělávání škole v obci
- škola je součástí partnerské sítě
- propojení s obcí
- učitel je zkušený průvodce procesem, v němž se i on učí
- učení probíhá v reálu, v místě
- hranice mezi předměty jsou prostupné
- hmatatelné, praktické výsledky
- učitelé jsou i odborníci, znalci, pamětníci,
- žáci si vytváření své vlastní znalosti
- žáci mají vliv na to, jakým tématem se budou zabývat
- učitelé vytvářejí vlastní osnovy
- žáci jsou občané plnohodnotně se zapojující do života obce¹⁵

¹⁵ Místně ukotvené učení – Blažená Hušková (prezentace)

3.5 Významné osobnosti mikroregionu

Hlinsko je rodiště mnoha významných osobností kultury, vědy, politického a společenského života. Jejich tvorba zasáhla nejen Hlinsko, ale i blízký region.

Významnou rodinou působící v Hlinsku byla **rodina Adámkova**. Působil zde Karel **Adámek** jako slavný spisovatel a politik, bratr **Bohumil Adámek**, spisovatel a básník, syn Karla Adámka **JUDr. Karel Václav Adámek**, spisovatel, muzejní pracovník a národopisec.

Z dalších spisovatelů byl významný **Karel Červenka** a **Václav František Hříb**. Narodili se tu i slavní malíři, hudební skladatelé, dirigenti, sochaři, tanečníci, úředníci, vědci, lékaři, právníci, přírodovědci, pedagogové a v neposlední řadě i známí herci. Mezi rodáky Hlinska patřila i známá herečka **Valerie Kaplanová**. (Křivanová, 2009)

V Kamenickách pobýval slavný malíř **Antonín Slavíček**.

*„Svým dílem Slavíček inspiroval další malíře. Přijížděli za ním snad všichni, kteří měli k malířství co říct: František Kaván, Herbert Masaryk, Angelo Michajlov, Adolf Kašpar, Gustav Macoun, Rudolf Kremlička i mnozí další. Jaroslav Sodomka či Slavíčekův žák Josef Dvořák jsou místní rodáci.“*¹⁶

Hlinsko je místem, odkud pochází i několik známých umělců z výtvarné oblasti. Pravidelně pořádanou výstavou je „Výtvarné Hlinecko“ v Městském muzeu a galerii, kde je prezentována tvorba předních českých autorů. Mezi nejznámější hlinecké výtvarníky patřil **Václav Lindner** (1858 – 1932), **Karel Beneš** (1881 – 1941), **Jaroslav Šmíd** (1909 – 1986) nebo **Jaroslav Hudec** (1910 – 1995). Z oblasti sochařství je známým autorem **Karel Lidický** (1900 – 1976), jehož pamětní síň je umístěna v Městském muzeu a galerii. (Křivanová, 2009)

„Teorie zůstane pouhou teorií, pokud nepřikročíme k činu.“

J. A. Komenský

¹⁶ <http://www.lideazeme.cz/clanek/u-slavicka-v-kamenickach>

„Nejlepší způsob jak se něco naučit je – objevit to.“

G. Polya

4 Praktická část

Praktická část diplomové práce s názvem Toulky s dětmi na 1. stupni ZŠ je zaměřena na zážitkovou pedagogiku a turistiku v rámci místně ukotveného učení. „Zážitková turistika je mnohem zajímavější než ta „běžná“. Nabízí totiž nejen poznání krásných míst České republiky nebo světa, ale něco víc. Tím víc může být nezapomenutelný prožitek či zajímavá aktivita.“¹⁷

Chtěla bych se zaměřit na každou třídu zvlášť a umožnit jim nejen společně prožité zážitky a chvíle v jiném prostředí, ale zároveň využít místních příkladů, zkušeností a to všechno vztahovat na místo jejich bydliště a okolí. Ráda bych vyzdvihla toto MZU a podpořit ho, protože pomáhá zlepšit studijní výsledky žáků a poznání a naučení se něčeho nového díky vlastní zkušenosti. Naší motivací bude pečovat o přírodu, krajinu a obec, kde žijeme a to bychom rádi spojili s výlety.

Pokud by se toto podařilo více realizovat i v jiných školách, pak mohou být výsledkem zdravé děti, zdravá příroda a zdravé obce.

4.1 Rozdělení výletů

Každý výlet má své zaměření s ohledem na věk a probírané učivo. S dětmi projedeme mikroregion Hlinecko. Poznáme život od dřívějších dob, s čímž se setkáme na Veselém Kopci, připomeneme si události 2. světové války na Ležákách, podíváme se do přírody v Kameničkách a k prameni Chrudimky, kde budeme sledovat život zvířat a rostlin. Nebude nám také chybět pěkný výhled z rozhledny ve Vojtěchově a skály na Zkamenělém zámku. Hodně procestujeme pěšky, ale vydáme se spolu i na kolech. Sestavíme spolu pravidla pro vhodné chování v přírodě a pravidla pro cyklisty. Naším cílem bude poznávat náš mikroregion.

¹⁷ <http://www.turismo.cz/978/zazitkova-turistika-frci/>

- s 1. třídou se vydáme na Veselý Kopec, dozvíme se o tom, jak se dříve žilo a hospodařilo
- 2. třída navštíví zámek Karlštejn a skalní útvar, který má název Zkamenělý zámek
- pro 3. třídu je připravený vlastivědný a přírodovědný výlet na rozhlednu a k prameni Chrudimky, děti se naučí práci s mapou a postarají se o lepší životní prostředí
- 4. třída se vydá na Vojtěchův Kopec, kde budou sbírat rostliny a jejich úkolem bude vytvořit si herbář
- pro 5. třídu je připraven cyklistický výlet propojený historií 2. světové války, podíváme se na Ležáky, které byly za 2. světové války vypáleny

4.2 Klíčové kompetence

Klíčové kompetence, které budou žáci rozvíjet, jsou:

Kompetence k učení:

- motivovat žáky k dalšímu učení
- vést je k samostatnosti a tvořivosti
- učit je práci s chybou
- učit trpělivosti, povzbuzovat
- vést žáky k objevování a poznávání
- učit je vyhledávat, zpracovávat a používat potřebné informace

Kompetence k řešení problémů:

- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- učit žáky přijímat odpovědnost za své chování
- učit je řešit problém prakticky
- podporovat různé způsoby řešení
- týmová spolupráce při řešení problémů
- učit, jak některým problémům předcházet
- podporovat netradiční způsoby získávání informací
- průběžné monitorovat práci žáků

Kompetence komunikativní

- vést žáky k otevřené komunikaci
- netolerovat hrubé a vulgární projevy žáků
- vést k vyjadřování vlastního názoru
- důsledně dodržovat daná pravidla
- učit naslouchat druhým
- vést je k tomu, aby předávali své zkušenosti a poznatky z cestování svým spolužákům
- vést je k publikování a prezentování svých názorů a zkušeností

Kompetence sociální a personální:

- rozvíjej schopnost spolupracovat, pracovat v týmu
- podporovat vzájemnou pomoc žáků
- učit žáky toleranci
- učit žáky hodnotit práci

Kompetence občanské:

- upevnit v žácích hrdost na svou osobu a obec
- vést žáky k aktivní ochraně životního prostředí a svého zdraví
- netolerovat agresivní, hrubé a vulgární projevy žáků
- vést je k národní hrdosti

Kompetence pracovní:

- vést žáky k pozitivnímu vztahu k práci, naučit je používat vhodné materiály, naučit je chránit své zdraví při práci
- vést je k dodržování pravidel, ochraně zdraví
- učit je pracovat přiměřeným tempem
- vést k pozitivnímu vedení k práci
- vytvářet podnětné a tvořivé pracovní prostředí
- informovat děti různými formami – exkurz, film
- seznamovat žáky s různými profesemi¹⁸

¹⁸ http://www.zszdarec.cz/pdf/ja_jsem.pdf

4.3 Charakteristika školy

Část výletů bude realizována na Základní škole Raná. Škola se nachází v malé obci, která má kolem 350 obyvatel. Jde o školu s 5 třídami na 1. stupni, kterou navštěvuje celkem 23 dětí. Protože dětí je v jednotlivých třídách málo, budou přibrány děti i ze Základní školy ve Žďárci u Skutče. Tuto školu navštěvuje také 23 dětí.

4.4 Všudybýlek

Všemi exkurzemi nás bude provázet postavička Všudybýlka, která mikroregion dobře zná. Nejen, že pomáhá ve škole při učení, vysvětluje jim nové věci, ale bude i jejich průvodcem.

Bude nechávat dětem ve škole i na výletech dopisy. Ve škole mohou být připevněny na nástěnku nebo napsány na tabuli. Při výletech by měly děti dávat pozor, jestli se někde zpráva od něho neobjeví. Jeho zprávy budou na pergamenovém papíře.

Obrázek 29 - Všudybýlek

„Myslet bez učení je prázdné a učení bez myšlení je zbytečné.“

J. A. Komenský

4.5 Mikroregion Hlinecko – pracovní listy

4.5.1 Příprava pracovního listu

Pracovní list je originálním učebním materiálem. Je většinou ve formátu A4. Obsahuje různé texty, cvičení, obrázky, grafy a tabulky. Měl by být přehledný, jasný, poutavý a bez chyb. Důležité je vědět, k čemu které cvičení slouží a jak budou žáci s pracovním listem pracovat. Může být použit i na několik hodin, pokud je doplněn vhodnými aktivitami. Umožňuje aktuálně reagovat na potřeby žáků. Žáci si listy mohou zakládat do desek a vytvářet tak své portfolio.

4.5.2 Tvorba pracovního listu

Pracovní list tvoříme vždy pro konkrétní pracovní skupinu. Obtížnost volíme podle stupně pokročilosti žáků, snažíme se jím zaujmout. Před zadáním práce žákovi, bychom si měli list sami projít a cvičení, či případné aktivity sami vyzkoušet. Zjistíme zároveň, jestli neobsahují chyby a máme připravené řešení.

Pracovní listy můžeme připravovat 2 způsoby:

- Koláž – jednotlivé části nakopírovat z učebnic nebo vhodných materiálů. Napíšeme si vlastní texty (zadání, cvičení), vystříhneme a nalepíme podle pořadí na papír. Výhodou těchto PL je, že je můžeme kdykoliv doplňovat. Nemusí být však vždy čitelné a správně okopírované.
- Elektronicky - takto si můžeme vytvořit pracovní list na počítači. Jednotlivá cvičení a obrázky si můžeme sami vytvořit nebo stáhnout z internetových stránek. PL se dají jakkoliv obměňovat. Jejich vytvoření je časově náročnější, ale je možné lépe reagovat na konkrétní potřeby.¹⁹

¹⁹ <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/priprava-pracovniho-listu>

Pracovní listy budu cíleně tvořit tak, aby odpovídaly učivu dětem 1. stupně a zároveň děti zaujaly. Budou doplněny barevnými obrázky, doplňováním, seřazováním a řadou dalších úkolů, které by měly vést k rozvíjení dovedností. Všemi výlety nás provází již zmiňovaná postavička Všudybýlka, která dětem zadává úkoly, vysvětluje nové věci a tvoří s nimi. Na závěr našeho putování budeme mít soubor vyplněných pracovních listů.

Obrázek 30 - Všudybýlek

Tyto pracovní listy byly ověřeny na Základní škole ve Žďárci u Skutče u žáků daných tříd, abych zjistila, zda jim rozumí. Děti pracovaly jednotlivě. Byly jim poskytnuty i knihy, atlasy a brožurky pro vyhledávání informací. Práce se jim líbila a z vyhodnocení vyplývalo, že si s úkoly uměly dobře poradit. Vybrané vypracované listy budou zařazeny v příloze č. 1.

„Příroda je stále otevřená kniha a jen v ní opravdu stojí za to číst.“

Antonio Gaudí y Cornet

Milé děti!

Rád bych vás všechny přivítal na našem putování. Jsem rád, že jste se rozhodly poznat více váš mikroregion. Jsou tu moc hezká místa a já bych vám je velice rád představil. Že nevíte, kam se vydáme? Tak já vám místa trochu představím.

S prvňáky se vydáme na Veselý Kopec. Spolu se podíváme, jak se dříve žilo, oblékalo, pracovalo. Myslím, že to bude pro vás i pro mě velice zajímavé.

Na druháky čeká lovecký zámček Karlštejn a skalní útvar Zkamenělý zámek. Budeme spolu putovat lesem a poznávat přírodu.

Třetí třídu bych rád vzal na rozhlednu do Vojtěchova, kde se naučíme pracovat s mapou. Zavedu vás i na místo, kde vzniká nový pramen.

Se čtvrtou třídou pojedeme na Vojtěchův kopec do Kameníček. Vytvoříme si spolu herbář a budeme také sledovat krásy přírody.

Pro 5. třídu jsem vybral cyklistický výlet na Ležáky. Zde se seznámíme s historií 2. světové války. Poslechneme si povídání o těžkých chvílích rodin ve vypálené osadě Ležáky, ale zažijeme také dobrodružství na kolech. Více se dozvíte o výletech v jednotlivých dopisech, které vám budu posílat společně s úkoly.

Dohromady pak vytvoříme mapu míst, které navštívíte. Moc se těším na zážitky a vyprávění s vámi.

Přeji vám hodně sil do vašeho putování a šťastné kilometry.

Hezké zážitky vám přeje

Váš Všudybýlek

4.6 Výlet č. 1 pro 1. ročník - Veselý Kopec- jak se dříve žilo, pracovalo, oblékalo

4.6.1 Cíl

Naučit se s dětmi poznávat domácí zvířata. Řemesla.

4.6.1.1 Motivace

Dětem pustíme dokument o Veselém Kopci s názvem „Kde bydlely princezny.“²⁰

4.6.1.2 Příprava ve škole

Společně se podíváme na dokument České televize, který popisuje Veselý Kopec, zároveň je propojen pohádkou Lotrando a Zubejda a je velice pěkně zpracován.

²⁰ <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267435666-kde%20bydlelyprincezny/410235100081013-vesely-kopec/>

Milí prvňáčci,
určitě znáte pohádku Lotrando a Zubejda.
Sledujte nejdříve pozorně dokument a poté se vydáte
na svůj první výlet do těchto míst, kde se setkáte
nejen s dřívějším životem, poznáte řemesla, domácí
zvířata, ale můžete se těšit i na různé zajímavosti.

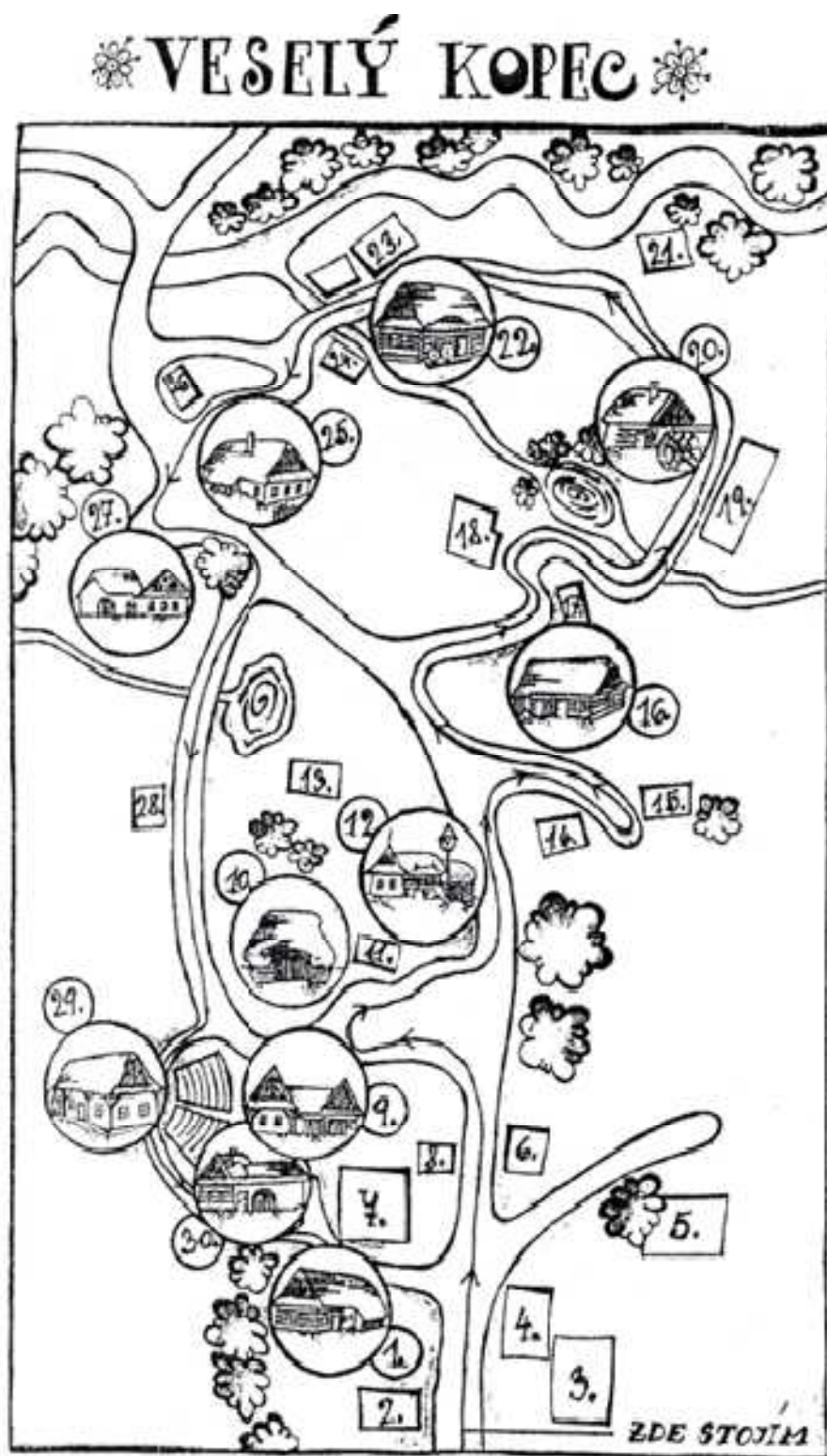
Pěkné dívání a dávejte dobrý pozor.

Váš Všudybýlek

4.6.2 Průběh

Trasa: Raná – Hlinsko – Veselý Kopec – Raná

Mapa

Obrázek 31 - Mapa Veselého Kopce

Délka: 1 km

Čas: 4 vyučovací hodiny

Pomůcky: pracovní listy, barevné pastelky, fotoaparát

Program:

- Příjezd na Veselý Kopec
- Prohlídka s výkladem
- Zjišťování informací
- Hra – živé pexeso - řemesla
- Návrat

Výlet:

S dětmi se vydáváme na Veselý Kopec. Na začátku nás přivítá paní průvodkyně, která nám celý soubor staveb představí a poví i něco k historii tohoto skanzenu. Prohlídku budeme mít společně s výkladem. Děti dostávají do rukou mapu, na které jsou vyznačena všechna místa. Jejich úkolem bude zapsat místa, která je nejvíce zaujmou. Budeme mít dostatek času se všude podívat, porozhlédnout se a ptát se. Zahrajeme si také hru ŽIVÉ PEXESO.

Vybereme dvojici, která bude hádat. Ostatní děti se rozdělí do dvojic a jejich úkolem je vybrat si řemeslo, které budou předvádět. Když mají všichni vybráno, dřepnou si. Ten kdo hádá, vyvolá jednoho spolužáka, ten se postaví a své řemeslo ukáže. Pokud uhodne dvojici, pokračuje dál. Vítězí ten, kdo má více uhodnutých dvojic.

Po celé prohlídce a připravených úkolech poděkujeme za hezký výklad a rozloučíme se. Další práce nás bude pak čekat ještě ve škole ve formě pracovních listů.

Obrázek 32 - Všudybýlek

4.6.3 Realizace

Na tento výlet jsme se vydali krátce po Velikonocích. Až k parkovišti Veselého Kopce jsme dojeli autobusem. Cestou k pokladně jsme se už rozhlíželi po hezkých chaloupkách a obdivovali jsme zvířata, která tu chovají.

Obrázek 33 - Zvířata na Veselém Kopci

Koupila jsem dětem vstupenky a už jsme čekali jen na p. průvodkyni. Žáci dostali do rukou mapky s chaloupkami a jejich úkolem bylo zapisovat si, kde se co nachází a co je zaujalo. Prohlídka trvala asi 45 minut. Některá stavení byla ještě velikonočně vyzdobena a dýchalo na nás příjemné jaro.

Na závěr prohlídky pro nás měla p. průvodkyně dopis od Všudybýlka. Bylo v něm napsáno:

Milé děti,
nyní jste se dozvěděly, jak se dříve žilo.
Mě by ale zajímalo, jak si lidé dříve zajišťovali
základní potraviny jako je chleba, máslo, tvaroh?
Kam chodili nakupovat? Zjistíte to?

Váš Všudybýlek

4.6.4 Zhodnocení

I když jsou děti teprve v 1. třídě, dělali si hezké poznámky a popisky k obrázkům chalup. Kluci se zajímali více o stroje, které byly k vidění, a velice je zajímala zvířata.

Obrázek 34 - Veselý Kopec

Obrázek 35 - Stroje na Veselém Kopci

Prohlídka nebyla moc dlouhá a všem to uteklo. Otázky na odpovědi Všudybýlka byly také zodpovězeny. Zeptali jsme se p. průvodkyně a ona nám vše pověděla.

4.6.4.1 Práce ve škole

S dětmi si ještě jednou projdeme mapu, kterou vyplňovaly a připomeneme si, co nás zaujalo. Každý bude mít příležitost říci, co se mu líbilo. Všudybýlek zkontroluje úkol a vyplníme si pracovní listy. V deskách nám zbyly ještě 2 předlohy pro vystřížení 2 postav, které si můžeme obléknout.

Zhodnotíme s dětmi výlet a vytvoříme nástěnku o našem putování.

PRACOVNÍ LIST č. 1 – DOMÁCÍ ZVÍŘATA

Jméno:

Třída:

Jak se jmenují mláděčka od těchto zvířat?

MLÁDĚ KRÁVY je:

- tele
- osla
- štěně
- kotě

MLÁDĚ SLEPICE a KOLOUTZ je:

- hříbě
- kotě
- kuře
- slepice

MLÁDĚ KOBYLY a HŘEBCE je:

- klisna
- hříbě
- štěně
- selo

MLÁDĚ OVCE a HEJVNKA je:

- kuře
- tele
- jehně
- kůzle

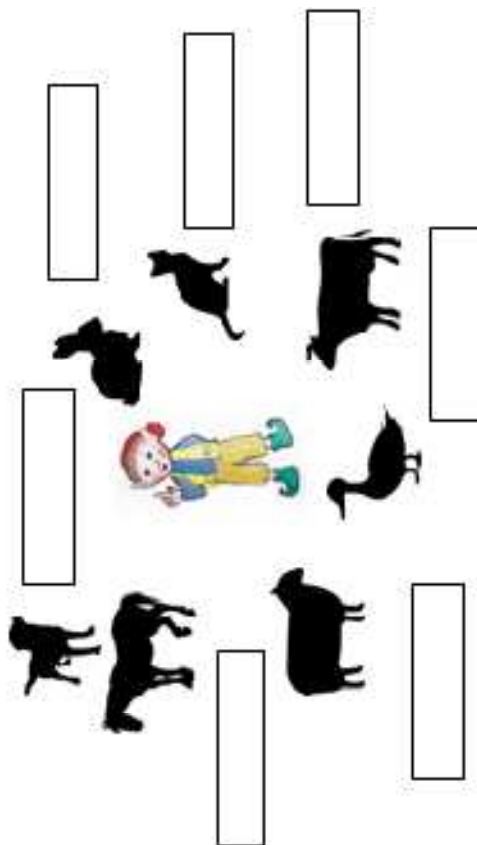
Všudybýlek zjišťuje, jaké produkty nám zvířata dávají. Pomůžeš mu slova rozluštit?

Ovce NALV Slepice JE VECE

Prase SOMA Koza KOLÉM

Kráva LÉKMO Husa ŘÍPE

Všudybýlek se stará také o zvířátka. Poznáš, jaká zvířátka má doma?

Co nám dávají?

Jméno:

Třída:

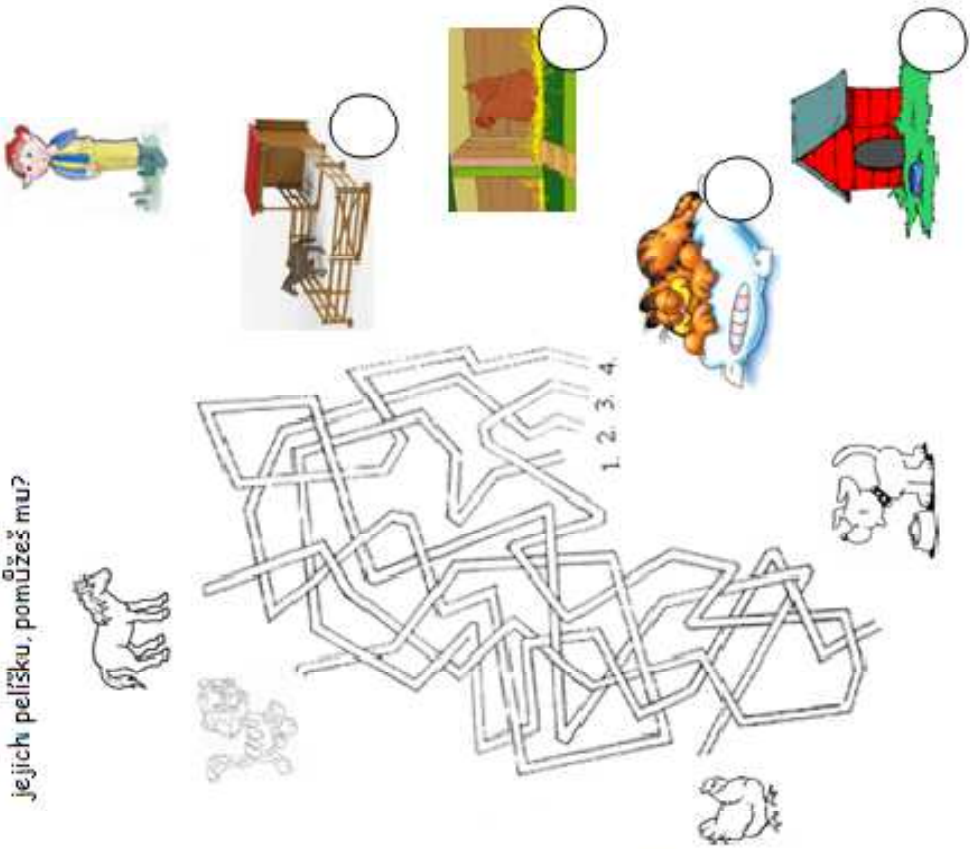
Co Ti vyjde, když budeš správně číst po řádcích?

	1	2	3	4	5	6	7
A	Z	I	V	O	T	N	A
B	V	E	S	N	I	C	I
C	K	U	Ř	E	P	E	S
D	K	R	Á	V	A	T	E
E	L	E	H	Ř	I	B	Ě
F	J	E	H	N	Ě	K	O
G	T	Ě	K	O	Č	K	A

Jak se jinak jmenují tato zvířata? Vypiš písmenka podle souřadnic z tabulky:

2C	1A	7B	1G	6F	7F	4D	3D

KDE KDO SPÍ? Kudy má všudybýlek dostat zvířátka do jejich pelíšku, pomůžеш mu?

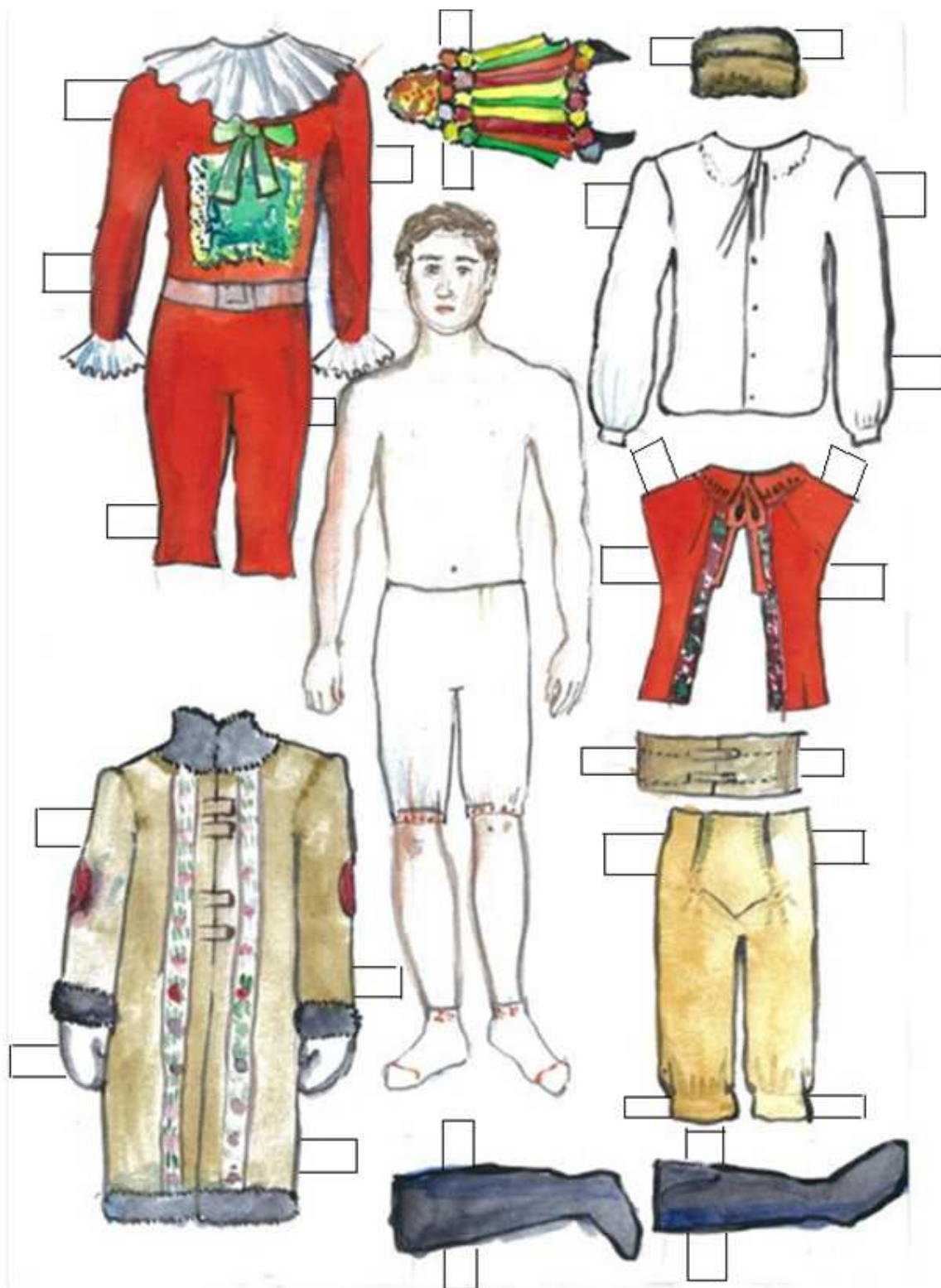

Úkol do Všudybýlka

Všudybýlek pro vás nakreslil postavy s oblečením. Dokážete je přistrojit?
K čemu se jaké oblečení dříve používalo?

Úkol do Všudybýlka

4.7 Výlet č. 2 pro 2. ročník – Lovecký zámek Karlštejn, Zkamenělý zámek

4.7.1 Cíl

Orientace v textu, hledání chyb, komunikace

4.7.1.1 *Motivace*

Necháme děti, aby zjistily nějakou pověst ze svého místa bydliště nebo okolí. Mohou zjistit také významy slov své obce, a jak obec vznikla. Pomoci jim mohou prarodiče, kteří budou určitě tyto věci znát.

4.7.1.2 *Příprava ve škole*

Všudybýlek nám nechal ve škole zprávu, která nám říká, kam se vydáme na další výlet. Dozvíme se o nové pověsti a budeme se učit pracovat s textem.

Milé děti,
v místech, kam se spolu vydáme, stojí krásný
lovecký zámek Karlštejn.
I s tímto místem je spojena nejedna pověst.
Já bych vám rád jednu vyprávěl.
Tak dobře poslouchejte.

Váš Všudybýlek

Čerti na Karštejně

Nad Svratkou se vypíná starý lovecký zámek Karštejn. Kdysi bylo v jeho zdech rušno a veselo. Páni, rozjaření honem, se bavili dlouho do noci a k ránu mnozí usínali nad stolem.

Obrázek 36 – Zámek Karlštejn

O tomto záměčku se také povídá, že z jeho střechy, nakloněné k severu, stéká dešťová voda do Severního a z druhé strany do Černého moře. Samozřejmě, že ji nejdříve posbírají potoky a pak řeky, které v tu stranu utíkají.

Zámek několikrát měnil majitele a pozvolna chátral.

Když už v něm nikdo nechtěl bydlet, přece jen nezůstal opuštěn a dostal neočekávané nájemníky, čerty. Ti se zde hned zařídili jako doma a způsobem života se mnoho od svých předchůdců nelišili.

Hodovali od večera do rána, tančili, zpívali, až se lesy trásly a okolní skály vracely ten povyk hlasitou ozvěnou. Svrateckým obyvatelům se tenkrát špatně usínalo. Ani neděli čerti nesvětili a veselili se bez odpočinku.

Vyjít na kopec, kde Karštejn stojí, se nikdo z celého okolí neodvážil. Ani pole v blízkosti záměčku lidé ze strachu neobdělávali. Přece se však jen někdo našel, kdo chtěl vědět, jak vlastně ti čerti hospodaří. Byl to uhlíř Matěj z Cikánky, který nedaleko Svratky páčil uhlí.

Vydal se k zámku za bílého dne, skrývá se za balvany i v hustém porostu, který zámek a jeho okolí obklopoval. Skutečně se mu podařilo přiblížit se až ke dveřím. Jak přicházel blíž a blíž, křik zesiloval, až mu v uších zalehalo. Štěrbínou ve dveřích zahlédl, co se na dvoře zámku dělo.

Mezi stoly, přeplněnými vybranými jídly a nápoji, hráli čerti v kuželky. Při každém zdařilém hodu radostí vysoko skákali a výskali. Při takovém jednom zavýsknutí se uhlíř Matěj tak ulekl, že vrazil hlavou do dveří, které se otevřely, a Matěj se natáhl jak široký, tak dlouhý právě před prostřenou čertů tabuli. Čerti rázem zanechali hry a zamkli.

Udiveně zírali na uhlíře, který se pomalu sbíral. Hned se však vzpamatovali. Cely dvůr se prý najednou zahalil do mlhy a uhlíř skrze její clonu viděl, jak čerti sbírají kuželky a prchají přes zed' do lesů.

Za chvíli se mlha rozplynula a také Matěj už stál pevněji na nohou. Po čertech ovšem ani slechu. Uhlíř si sedl k nejbližšímu stolu a s chutí se pustil do jídla. Chutnalo mu

znamení. Už chtěl odejít, když v místech, kde ještě před chvílí čerti hráli, se cosi zalesklo. Matěj zbystřil zrak.

Byla to kuželka, kterou zde čerti ve spěchu zapomněli.

Dlouho si ji Matěj prohlížel a v obou rukou ji potěžkával. Lehká nebyla, protože byla celá ze zlata. Popadl ji, schoval pod kabát, a nejkratší cestou se pustil domů. Měl prý se potom dobře až do smrti.

Čerti prý se už od té doby na Karštejně neukázali. (BUREŠ, str. 53 - 55)

Z této pověsti vybereme část, kterou využijeme při hodině českého jazyka. Úkolem dětí bude správně doplnit i, y.

Měkké a tvrdé souhlásky – procvičování

Napiš správné i, y.

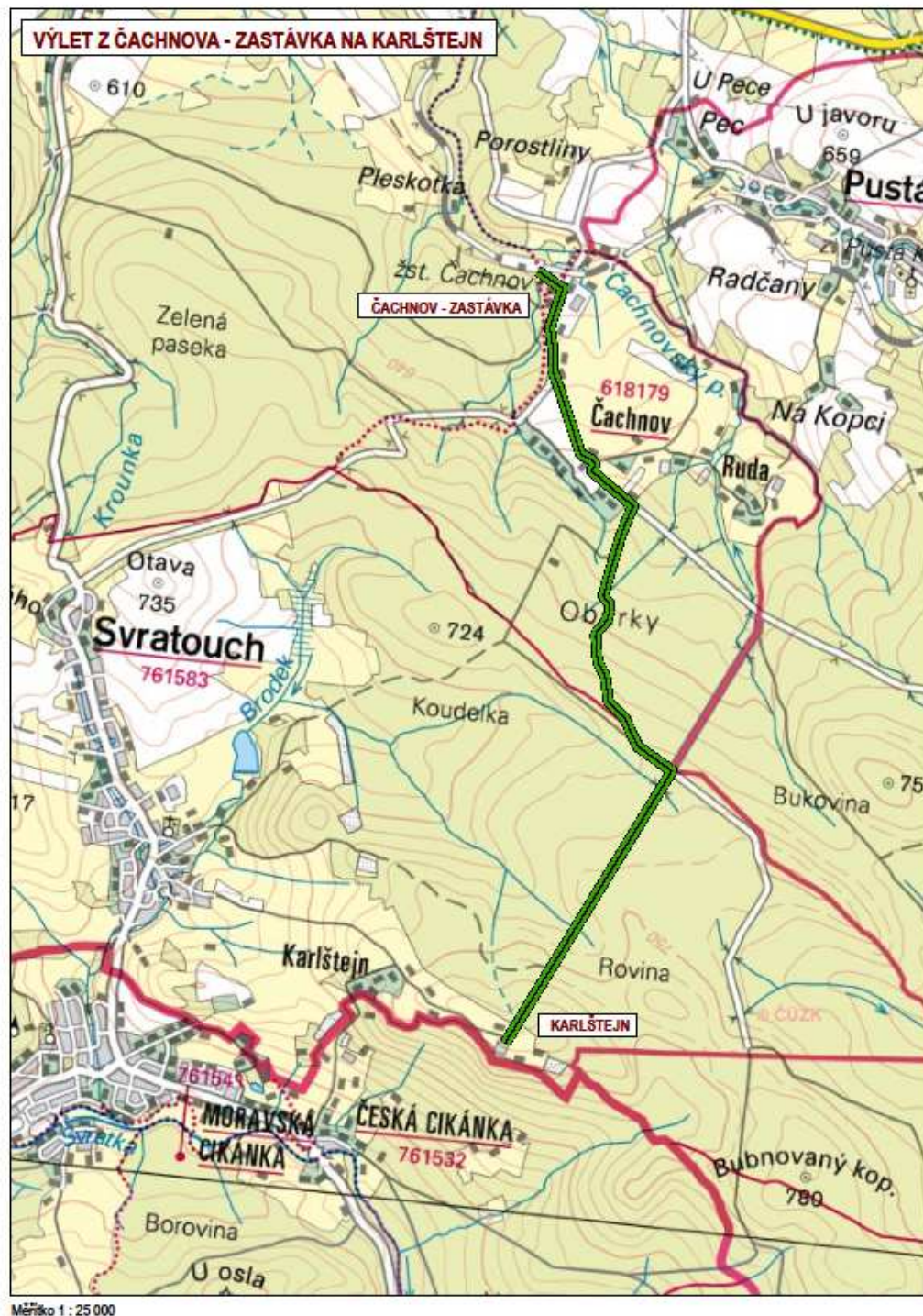
Mezi stoly, přeplněn_mi vybran_mi j_dly a nápoji, hráli čert_ v kuželk_. Př_ každém zdař_lém hodu radost_ vysoko skákali a výskali. Př_ takovém jednom zavýsknut_ se uhlíř Matěj tak ulekl, že vrazil hlavou do dveř_, které se otevřely, a Matěj se natáhl jak š_rok_, tak dlouh_ právě před prostřenou čert_ tabuli. Čerti rázem zanechali hr_ a zamkli.

Ud_veně zírali na uhlíře, kter_ se pomalu sbíral. Hned se však vzpamatovali. Cel_ dvůr se pr_ najednou zahalil do mlhy a uhlíř skrze jej_ clonu viděl, jak čert_ sbíraj_ kuželk_ a prchaj_ přes zed' do lesů.

4.7.2 Průběh

Trasa: Raná – Čachnov – Karlštejn - Zkamenělý zámek – Raná

Mapa:

Obrázek 37 - Mapa Čachnov - Karlštejn

Délka: 5 km

Čas: 6 vyučovacích hodin

Pomůcky: sportovní oblečení, pracovní listy, barevné pastelky, fotoaparát, šátek do dvojice

Program:

- Odjezd
- Z Čachnova na Karlštejn
- Pozorování přírody – zvířata v lese
- Od Karlštejna ke Zkamenělému zámku
- Hra v lese
- Návrat do školy

Výlet:

Dnešní výlet začíná na zastávce Čachnov. Zastávka je vzdálena od Karlštejna asi 6 km. Terén není moc náročný. Začátek cesty půjdeme po silnici, ale po 1 km se dostáváme na méně frekventovanou cestu, až dojdeme k začátku lesa. Cesta je dobře značena informačními tabulemi. Je tu i cyklostezka. Povede nás zelená značka. My se budeme snažit jít část cesty lesem až k Zelené křižovatce, kde se nachází evropské rozvodí. Na tomto rozcestí si uděláme krátkou přestávku, a protože jsme v lese, napíšeme si pravidla, jak bychom se měli chovat. Podle ukazatele se vydáváme dále. Cestou nikam neodbočujeme, takže se nemůžeme nikde ztratit. Aby nám cesta rychleji ubíhala, zahrajeme si hru KARLŠTEJN.

KARLŠTEJN

Tato hra se hraje za pochodu. P. uč. se stává Všudybýlkem a jejím úkolme je po cestě vhodně vykřiknout slovo mlha, Matěj, kuželka nebo čerti. Na každé slovo se musí udělat nějaký úkol.

Mlha – všichni musí ihned zalehnout na místo, kde právě stojí, aby počkali, než mlha přejde a neztratili se.

Matěj - každý se musí co nejrychleji schovat tak, aby ho Všudybýlek neviděl, stejně tak, jako se schovával Matěj.

Kuželka – v tomto okamžiku se každý musí zviditelnit, nesmí zůstat stát na zemi, vyskočí na pařez nebo na strom a to než Všudybýlek napočítá do deseti.

Čerti – úkolem všech je běžet do doby, než Všudybýlek napočítá do 10.

Za každý správně splněný úkol dostávají žáci od Všudybýlka čokoládový zlat'ák.

Před naším prvním cílem si uděláme další krátkou přestávku na svačinu u studánky. Přečteme si, co tu o studánce píší, můžeme se osvěžit a posilnit se na další cestu. Zbývá nám už jen pár metrů a mírný kopec, abychom spatřili krásný pohled na samotný zámek Karlštejn.

Obrázek 38 – Zámek Karlštejn

U zámku nechám dětem chvíli volno, aby se porozhlédly. Dnes už slouží zámeček jako rekreační středisko, proto si objekt prohlédneme pouze zvenku. K tomuto zámku se vztahuje pověst, o které už děti slyšely ve škole. Pokud budeme mít ještě čas, připomeneme si pověst hrou.

Na lístečkách mám připravené části pověsti. Ty se poschovávají a úkolem dětí bude správně je poskládat, aby dávala pověst smysl.

Pověst o Karlštejně – kartičky ke hře

Nad Svratkou se vypíná starý lovecký zámek Karštejn. Kdysi bylo v jeho zdech rušno a veselo. Páni, rozjaření honem, se bavili dlouho do noci a k ránu mnozí usínali nad stolem.
O tomto zámku se také povídá, že z jeho střechy, nakloněné k severu, stéká dešťová voda do Severního a z druhé strany do Černého moře. Samozřejmě, že ji nejdříve posbírají potoky a pak řeky, které v tu stranu utíkají.
Zámek několikrát měnil majitele a pozvolna chátral. Když už v něm nikdo nechtěl bydlet, přece jen nezůstal opuštěn a dostal neočekávané nájemníky, čerty. Ti se zde hned zařídili jako doma a způsobem života se mnoho od svých předchůdců nelišili. Hodovali od večera do rána, tančili, zpívali, až se lesy třásly a okolní skály vracely ten povyk hlasitou ozvěnou. Svrateckým obyvatelům se tenkrát špatně usínalo. Ani neděli čerti nesvětili a veselili se bez odpočinku.
Vyjít na kopec, kde Karštejn stojí, se nikdo z celého okolí neodvážil. Ani pole v blízkosti zámku lidé ze strachu neobdělávali. Přece se však jen někdo našel, kdo chtěl vědět, jak vlastně ti čerti hospodaří. Byl to uhlíř Matěj z Cikánky, který nedaleko Svratky páčil uhlí.
Vydal se k zámku za bílého dne, skrýváje se za balvany i v hustém porostu, který zámek a jeho okolí obklopoval. Skutečně se mu podařilo přiblížit se až ke dveřím. Jak přicházel blíž a blíž, křik zesiloval, až mu v uších zalehalo. Štěrbínou ve dveřích zahlédl, co se na dvoře zámku dělo.
Mezi stoly, přeplněnými vybranými jídly a nápoji, hráli čerti v kuželky. Při každém zdařilém hodu radostí vysoko skákali a výskali. Při takovém jednom zavýsknutí se uhlíř Matěj tak ulekl, že vrazil hlavou do dveří, které se otevřely, a Matěj se natáhl jak široký, tak dlouhý právě před prostřenou čertí tabulí. Čerti rázem zanechali hry a zamkli.
Udiveně zírali na uhlíře, který se pomalu sbíral. Hned se však vzpamatovali. Celý dvůr se prý najednou zahalil do mlhy a uhlíř skrze její clonu viděl, jak čerti sbírají kuželky a prchají přes zed' do lesů.
Za chvíli se mlha rozplynula a také Matěj už stál pevněji na nohou. Po čertech ovšem ani slechu. Uhlíř si sedl k nejbližšímu stolu a s chutí se pustil do jídla. Chutnalo mu znamenitě. Už chtěl odejít, když v místech, kde ještě před chvílí čerti hráli, se cosi zalesklo. Matěj zbystřil zrak. Byla to kuželka, kterou zde čerti ve spěchu zapomněli.
Dlouho si ji Matěj prohlížel a v obou rukou ji potěžkával. Lehká nebyla, protože byla celá ze zlata. Popadl ji, schoval pod kabát, a nejkratší cestou se pustil domů. Měl prý se potom dobře až do smrti.
Čerti prý se už od té doby na Karštejně neukázali.

Mezitím, co děti hledaly a skládaly pověst, připravil Všudybýlek úkoly, které musí děti vyřešit.

Milé děti,

vítám vás v cíli. Vím, že vaše cesta nebyla jednoduchá, ale zvládly jste to. Měl bych pro vás opět nějaké úkoly. Líbí se vám zámček? Chtěly byste na takovém taky někdy bydlet?

Než se vydáte na Zkamenělý zámek, najdete tyto informace?

1. V jaké nadmořské výšce se nacházíme?
2. Jak se jmenoval hrabě, který nechal zámek vystavět?
3. Vzpomenete si, jak se jmenoval mladík, který zámek vysvobodil od čertů a jaké bylo jeho povolání?

Určitě se vám podaří informace vyhledat a vzpomenout si.

A teď hurá na Zkamenělý zámek, kde na vás čekají skály!

Pěkný výstup přeje

Všudybýlek

Po vyřešení otázek a krátkém odpočinku se vydáme dále na Zkamenělý zámek, který je vzdálený už jen 0,5 km od záměčku. Procházíme lesem. Cesta je velmi hezká a příjemná. Terén není náročný.

Dostáváme se ke skalnímu útvaru, který se jmenuje Zkamenělý zámek. S dětmi si prozkoumáme opatrně skály.

Je tam i jedna, kterou je možné prolézt. Děti by jí určitě rády prozkoumaly, ale byly by špinavé. Místo si prohlédneme, přečteme si informační tabuli a najdeme si místo, abychom mohli plnit další úkoly.

Najdeme si místo, kde si budeme chvíli povídat o zvířatech. Posadíme se např. na

pláštěnky. Necháme nejprve mluvit děti, jaká zvířata můžeme v lese vidět, čím se živí, jak jim můžeme pomoci např. v zimě. Na závěr vyplníme pracovní listy. Děti můžeme rozdělit do skupin a jejich práci kontrolujeme.

Obrázek 39 - Všudybýlek

PRACOVNÍ LIST Č. 2 – LESNÍ ZVÍŘATA

Jméno:

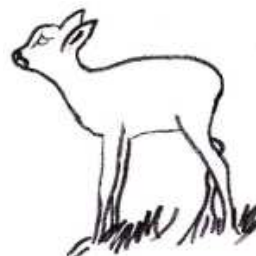
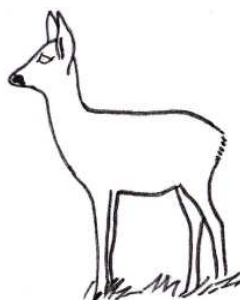
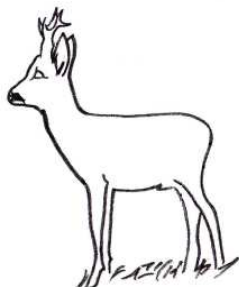
Třída:

Srnec obecný

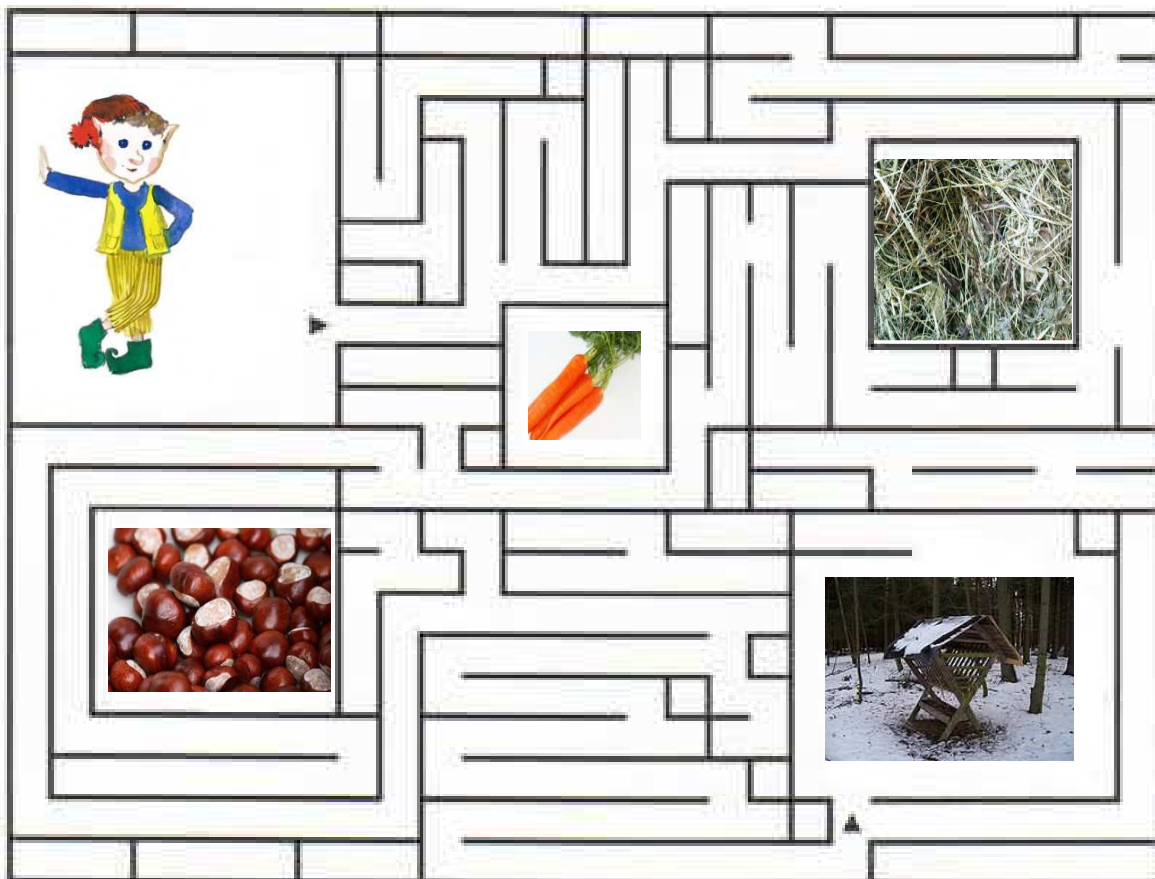
Srnec obecný je naším nejmenším a nejběžnějším zástupcem jelenovitých sudokopytníků. Samici říkáme srna a poznáme ji podle toho, že nemá na hlavě parohy. Mláděti se říká srnče. Srnci rádi okusují stromy, a proto přílišné množství srnčí zvěře poškozuje lesy. Živí se bylinami, občas požírá také různé plody. Zvláště v oblíbě má přitom mladé výhonky trav s vysokým obsahem vlhkosti. Srnec obecný je relativně plachý a při ohrožení se často ozývá zvukem podobným psímu štěknutí. V zimě chodíme krmit zvěř. Dáváme jí seno, suché pečivo,

Podívej se na obrázky. Poznáš, jak se říká samici a mláděti?
Správně doplň.

Všudybýlek dal srncovi do krmelce krmení.
Projdi cestou a vypiš, co všechno jim donesl.

--	--	--	--

--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--

Co Ti vyšlo v barevných políčkách?

Jméno:

Třída:

Veverka obecná

Veverka obecná je savec. Má rezavé zbarvení. Vyskytuje se v mírných pásech jehličnatých lesů. Živí se oříšky, ovocem, semeny šišek, mladými výhonky smrkových větvíček a plodnicemi hub. Na podzim si dělá zásoby na zimu. Tvoří si kulovité hnízdo spletené z větvíček, trávy a listů vysoko v korunách stromů. Rozmnožuje se 3x do roka a má 3 - 7 mláďat. Mláďata otvírají oči až po 4 týdnech. Dožívají se věku 10 let. Mezi jejich nepřátele patří orel, jestřáb, kočka divoká, výr, kuna lesní, tchoř, lasice a člověk jako pytlák. Veverka se udrží i na nejtenčích větvích a obratně přeskakuje ze stromu na strom.

Veverka si pro tebe připravila pár oříšků. Zkusíš správně odpovědět?

Barva veverky je

Její hnízdo jespletené z, a

Do roka má ____ - ____ mláďat.

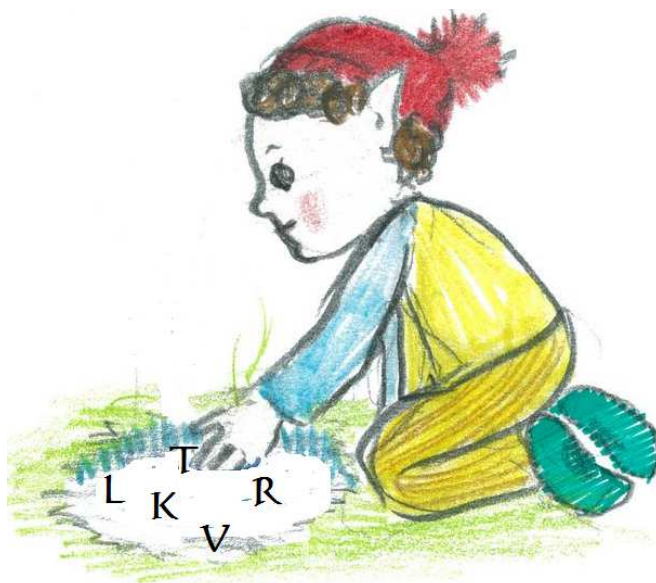
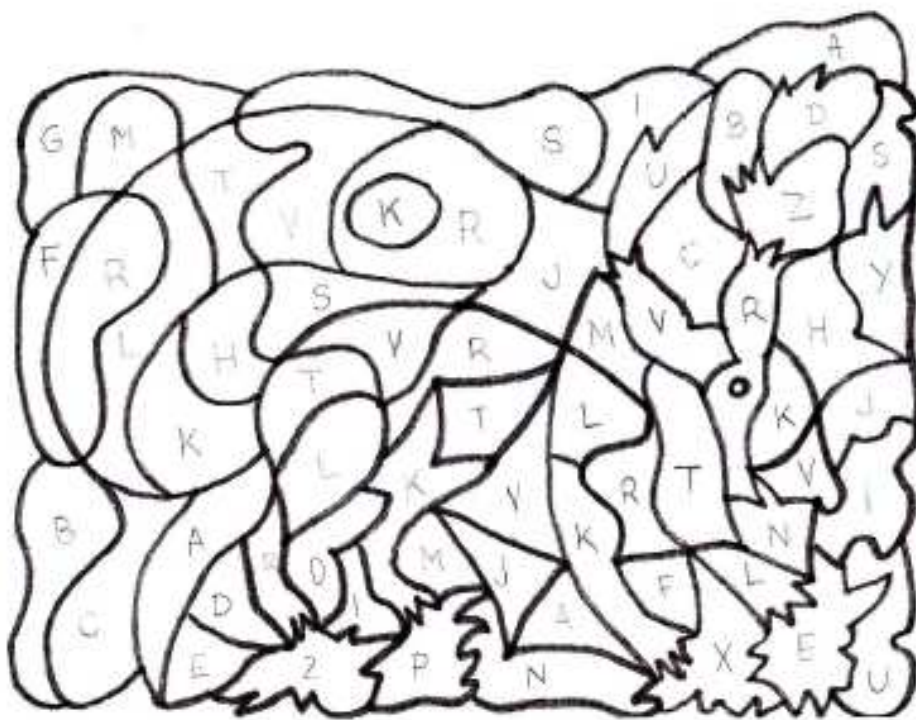
Dožívají se věku let.

Začáteční písmenka:

--	--	--	--	--

Pokud se Ti to podařilo, vybarvi si obrázek. Vymaluj všechna první písmena doplněných slov.

Jméno:

Třída:

Zajíc

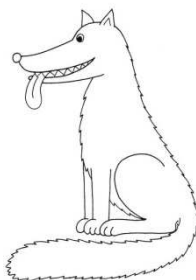
Díky svému hnědému zbarvení velmi dobře zamaskován. Je zdatným běžcem, běhá běžně 40 km/h a dobře kličkuje. Protože má přední nohy oproti zadním krátké, je rychlejší při běhu do kopce, než dolů. Má dlouhé uši, na koncích tmavé. Zajíci jsou samotáři a žijí v otevřené krajině. Mimo sluchu má i velmi dobře vyvinutý hmat a čich.

Je býložravý, přes léto požírá zejména různé byliny, zbytky plodin po sklizni, přes zimu okusuje i větve a na jaře vyhledává také mladé pupeny. Mezi jeho přirozené predátory patří zejména orli a masožraví dravci, např. lišky nebo vlci.

Nepřátelé zajíce:

Zakroužkuj, koho by se měl zajíc bát.

Každý má své stopy. Všudybýlek, srnec, ptáci i zajíci. Vystopuj zajíce, a když stopu obtáhneš, odkryje Ti slovo.

Jméno:

Třída:

Mravenec lesní

Je teplomilný drobný hmyz, jehož tělo se dělí na hlavu, hrud' a zadeček. Staví si velká kupovitá mraveniště na kraji lesa. V mraveništi žijí dělnice, královna a samci. Dělnice jsou neplodné samičky a jejich úkolem je zajišťovat chod celého mraveniště. Hledají potravu, starají se o potomstvo a chrání hnízdo. Královna je plodná samička. Mravenci jsou významní, protože spotřebují velké množství hmyzu. Jsou všežraví, živí se živým i mrtvým hmyzem a jinými malými živočichy a sladkou šťávou zralých plodů.

Kdo čeká na mravence v mraveništi? Namaluj a najdi správnou cestu.

MRAVENEC

Běhám sem a běhám tam,
kamarády zavolám.

Sám ten lístek neunesu,
ostatní už běží k lesu.

Já běžím až nakonec,
jsem mrňavý mravenec.

Zkus se básničku naučit.

Jak se jmenuje tenhle Mravenec, znáš ho?

4.7.3 Realizace

Je úterý, 2. dubna, a my se s dětmi 2. třídy ZŠ Raná a Žďárec u Skutče vydáváme na celodenní výlet na lovecký zámček Karlštejn a Zkamenělý zámek.

Ve Žďárci jsme nastoupili do autobusu a vyrazili směrem k Čachnovu. Cesta trvala sice necelou hodinu, ale s přestupem na autobus nám rychle utekla.

Už o půl 8 nás autobus vysadil na zastávce Čachnov. Čekala nás dlouhá, ale hezká cesta, protože sluníčko už se začalo pomalu probouzet.

Aby nám cesta lépe ubíhala, představovali jsme si, jak takový zámek bude vypadat.

Dostali jsme se docela rychle k lesu, kde se nám šlo už lépe. Prohlédli jsme si mapu, která stojí u cesty, ukázali jsme si náš cíl a vydali se lesem na Zelenou křižovatku.

Tento úsek nám trval asi 20 minut. Po cestě jsme viděli 2 pěkná mraveniště. Chvíli jsme se

u něho zastavili a sledovali, jak mravenci pilně pracují. První větší zastávka nás čekala u Zelené křižovatky. Zde jsme se posadili chvíli a posilnili se na cestu.

Zbývaly nám asi 3 km, skoro hodina cesty k zámku. Po cestě jsme si zahráli hru Potopa a před Karlštejnem jsme se zastavili u studánky. Pak už na nás čekal jen hezký pohled na zámek.

Obrázek 40 - Zelená křižovatka

Po krátkém odpočinku jsem dětem zadala úkol. Na louce byly rozložené kartičky, které měly děti posbírat a srovnat.

Na každé kartičce byl kousek textu. Dohromady měly složit pověst, kterou jsme už slyšeli ve škole. Tento úkol se jim podařil celkem rychle.

Aby děti neměly dlouhou chvíli, měla jsem pro ně připravený další dopis od Všudybýlka. Měly za úkol zjistit nadmořskou výšku. To nebylo tak těžké, protože hned na stromě s ukazatelem se o tom dočetly. Stála tam i odpověď na 2. otázku, kdy se jich Všudybýlek ptal, kdo nechal zámek vystavět. Tentokrát si musely přečíst větší kousek textu přímo u mapy.

A třetí otázka zněla: „Jak se jmenoval mladík, který zámek vysvobodil od čertů a jaké bylo jeho povolání. To nebylo vůbec těžké, protože jsme si to přečetli v pověsti.

Pak jsme se vydali ke Zkamenělému zámku. Cesta nebyla už tak dlouhá. Vedla lesem. Ke Zkamenělému zámku jsme museli vyjít trochu do kopce, ale nebylo to tak náročné. Zastavili jsme se u informační tabule a já jsem dětem přečetla, co se o těchto skálách píše. Celé jsme si to obešli. Lákalo nás vylézt i nahoru na skály. Trochu jsme se porozhlédli a potom se posadili. Povídali jsme si o zvířátkách a lese. Rozhlíželi jsme se i kolem sebe a pozorovali přírodu. Bylo moc hezké počasí a sluníčko nás hřálo.

Obrázek 38 – Cesta na Zkamenělý zámek

Nakonec každý dostal pracovní listy a ty jsme si vyplnili. Společně jsme si úkoly zkontrolovali, přečetli si o zvířátkách a vydali jsme se zpět do školy.

Obrázek 41 - Skály Zkamenělého zámku

Obrázek 39 - Zkamenělý zámek

4.7.4 Zhodnocení

Tento výlet proběhl podle mých představ. Protože toto místo znám a byla jsem tam již několikrát, věděla jsem, jak by mohla cesta probíhat. Žákům nevadilo, že jsme chodili pěšky, všichni byli i sportovně oblečení, takže nebyl problém s nepohodlností a puchýři. Celou dobu jsme se drželi pohromadě, nebyl nikdo, kdo by se loudal nebo právě naopak spěchal. Žáci nebyli hluční v lese a věděli, jak se mají chovat. Mile mě překvapili, což mě povzbudilo pro další výlet.

Celkově mohu říci, že i když v dnešní době nejsou děti moc zvyklé chodit, běhat a zajímat o přírodu, tyto děti byli opakem. Všímalý si různých věcí, ptaly se a měly zájem.

4.7.4.1 Práce ve škole

Z pracovních listů si zapíšeme poznámky ke zvířatům. Děti přinesou obrázky z časopisů a novin a uděláme si nástěnku.

Každý řekne nejhezčí zážitek a zhodnotíme výlet.

4.8 Výlet č. 3 pro 3. ročník - Vojtěchovská rozhledna, k prameni Chrudimky

4.8.1 Cíl

Naučit děti pracovat s mapou a orientovat se v ní, naučit je třídit odpad.

4.8.1.1 Motivace

Přineseme do třídy různé druhy map a atlasy. Povídáme si o tom, jaké mapy znají a jestli některou z nich používají. Na závěr je roztřídíme podle druhu.

Obecně zeměpisné

Autoatlasy

Cykloturistické

Pro pěší turistiku

4.8.1.2 Příprava ve škole

Přípravě tohoto výletu budeme věnovat 2 vyučovací hodiny. Při hodině vlastivědy se s dětmi a Všudybýlkem naučíme co je to mapa a jak s ní pracovat. Druhou hodinu věnujeme životnímu prostředí a třídění odpadů.

Obrázek 42 - Všudybýlek

Milé děti,

rád bych vám něco pověděl o mapách,
než se sami vydáme na cestu.

Tyto informace se vám budou určitě hodit
nejen na našem výletě.

Dávejte dobrý pozor a na výletě si to
procvičíme.

Hezký den

Váš Všudybýlek

S mapami se setkáváme ve škole i v běžném životě. Pomohou nám najít hledanou ulici (plán měst), cestu z lesa (turistická mapa) nebo nejkratší trasu do vzdáleného místa (automapy).

Mapy mohou být

- místopisné, které jsou podrobné
- obecně zeměpisné, které zobrazují rozsáhlé geografické celky
-

tematické.

Mapa je zmenšený obraz krajiny. Vzniká přenesením libovolné části zemského povrchu do roviny většinou na papír. Nejdříve je nutné získané údaje zpracovat, zvolit vhodné barvy, dát jim nějaký řád v podobě mapových značek a jejich vysvětlivky a zmenšit tak, aby se vešly na papír. Až půjdeme na výlet, budeme se orientovat podle turistické mapy. Abychom v ní uměli číst, musíme poznat alespoň mapové značky. Jsou to symboly, na kterých se kartografové dohodli. Jejich význam najdete ve vysvětlivkách mapy.

Obrázek 43 – Mapové značky

Měřítko mapy

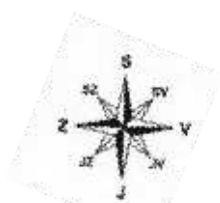
U mapy se vždy uvádí měřítko. To udává poměr zmenšení velikosti objektu na mapě oproti velikosti objektu ve skutečnosti. Máme-li plán v měřítku 1 : 100, pak platí, že jeden centimetr na mapě představuje 100 cm ve skutečnosti

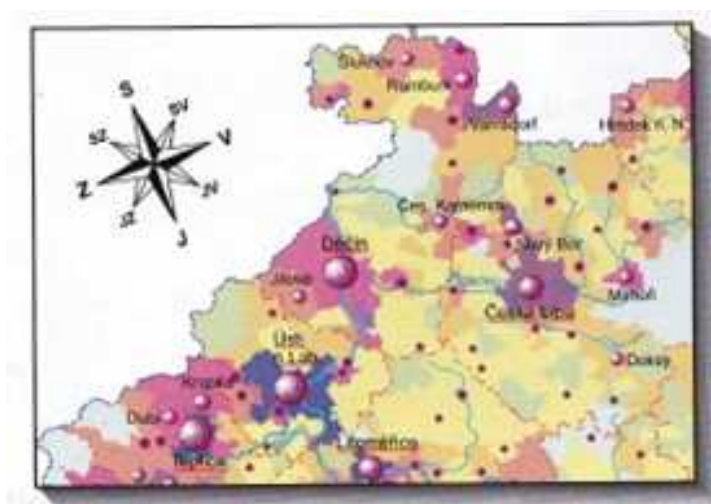
Obrázek 44 - Mapy a jejich měřítko

Světové strany

Většina map je orientována k severu, mají tedy sever u horního okraje. Ty, které nejsou orientovány k severu, mají směrovou růžici.

Obrázek 45 – Směrová růžice

Obrázek 46 - Orientace mapy a směrová růžice

V přírodě slouží k určení severu a ostatních světových stran kompas nebo buzola.

Orientace mapy

Buzolu umístíme do rohu mapy a na buzole nastavíme značku severu ke střední směrové čáře. Mapou pak otáčíme tak dlouho, dokud nám magnetická střílka neukazuje na značku sever. Podle zorientované mapy zjistíme, kde se právě nacházíme a kam ukazují další světové strany.

Určování světových stran v přírodě:

Nemáme-li kompas, můžeme světové strany v přírodě určovat např. podle:

- slunce – v pravé poledne (v době letního času ve 13 hod.) se postavit zády ke slunci a můžeme se spolehnout, že je náš stín směřován k severu, jen je potřeba slunečné počasí
- větví na stromech (bohatší větve jsou na jižní straně)
- letokruhů (na jižní straně jsou letokruhy na pařezu širší)
- mraveniště (mravenci si je budují na jižní stranu od nejbližšího pařezu nebo stromu)

Milé děti,

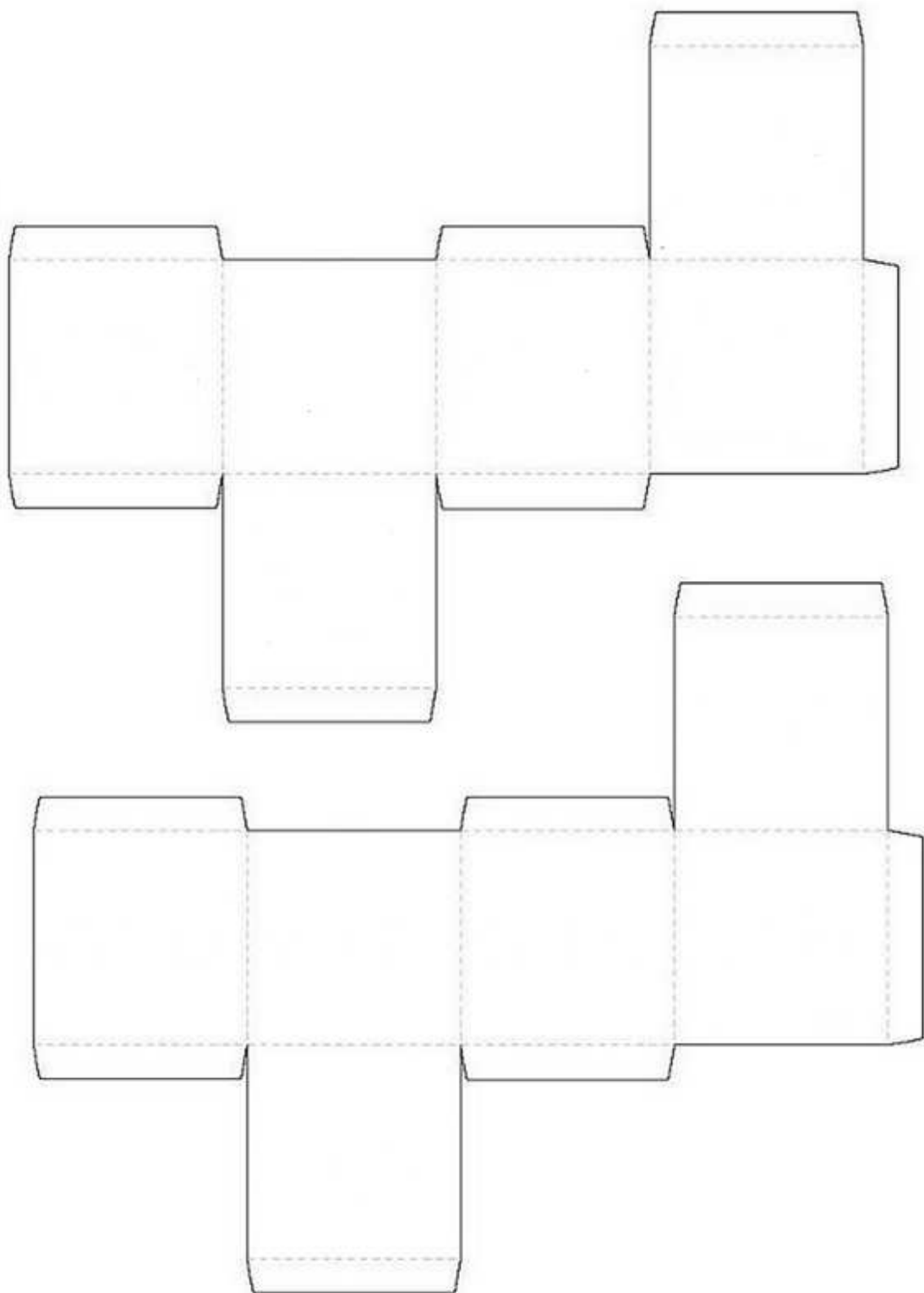
Až budete mít hodinu matematiky, vezměte si každý připravenou síť krychle od Všudybýlka. Dokážete slepit krychli? Pokud se vám to podaří, vyberte si 6 turistických značek a na

každou stěnu jednu namalujte. Zkuste si po dvojicích rozdělit značky tak, aby se neopakovaly.

Jsem na vaše krychličky zvědavý.

Váš Všudybýlek

Úkol do Všudybýlka

Obrázek 47 – Síť krychle

Hodina přírodovědy:

Do třídy přinesu odpadky, které člověk běžně vyhazuje, např. PET lahev, papíry, kelímek od jogurtu, igelitový sáček, papírek od sušenky, skleněnou lahev, ...

Vše dáme na jednu hromádku a připravíme 3 prázdné koše barevně označené.

Žlutý – plast

Zelený – sklo

Modrý – papír

Úkolem dětí bude odpadky správně roztřídit.

Výlet je směřován i k prameni Chrudimky. Budeme s dětmi čistit pramen a zároveň sbírat odpadky po lese a cestě.

Budu se snažit děti namotivovat tak, aby samy přišly na to, že bychom mohli odpadky sbírat. Důležité pak je, abych ale věděli, že do jednotlivých kontejnerů patří odpadky čisté. Zároveň se tu mohou objevit i věci, které patří do smíšeného odpadu. Tyto odpadky házíme do speciálního pytle.

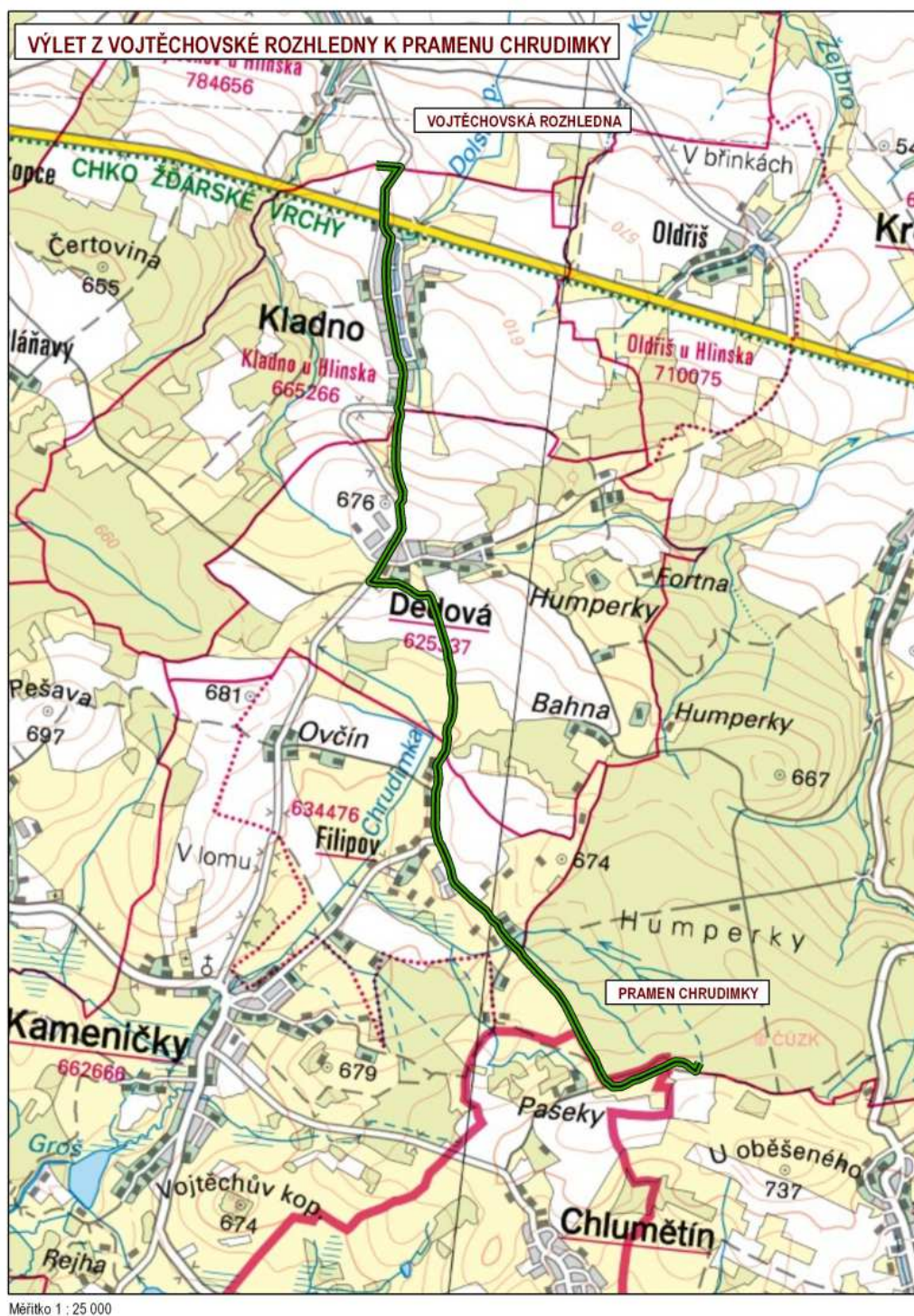
Otázka: Jak bychom mohli těmto znečištěným místům předcházet?

Lidé by měli třídit odpad a odvážet do příslušných sběren odpadu.

4.8.2 Průběh

Trasa: Raná – Kladno – Vojtěchovská rozhledna – pramen Chrudimky – Raná

Mapa:

Obrázek 48 - Mapa z Vojtěchovské rozhledny k prameni Chrudimky

Délka: 6,5 km

Čas: 6 vyučovacích hodin

Pomůcky: Mapa mikroregionu, buzola, barevné pastelky, papíry, pracovní listy, igelitové rukavice, hrabičky, fotoaparát.

Program:

- Odjezd
- Rozhledna
- Práce s mapou
- Hra
- Od rozhledny k prameni Chrudimky
- Čištění pramene
- Návrat

Milé děti,

jsem rád, že vás můžu provázet na vašich cestách,
radit vám a pomáhat. Chtěl bych vás poprosit,
abyste dávali dobrý pozor, vše si dobře pamatujte
a pokud bude potřeba,
tak i zaznamenávejte. Budu pro vás mít na každém
výletě úkoly. Věřím, že jste šikovní a společně na
všechno přijdeme.

Každý můj dopis si schovávejte.

Úkoly spolu budeme vždy kontrolovat.

Ted' vám přeju hezké chvíle, hodně sluníčka na
cestách a věřím,

že svůj mikroregion dobře poznáte. Hodně šťastných
kilometrů.

Váš Všudybýlek

Výlet:

Náš výlet začíná u ZŠ v Rané. Cesta autobusem trvá pouze pár minut, proto nemusíme pro děti vymýšlet žádnou aktivitu. Čas využijeme pro zopakování důležitých pravidel o bezpečném pohybu na vozovce. Vyjíždíme z Rané a naší cílovou stanicí je Kladno. Od zastávky odcházíme k rozhledně. Je třeba dávat pozor, protože se pohybujeme po hlavní silnici.

Rozhledna se nachází na kopci mezi Vojtěchovem a Kladnem, z kterého je velmi pěkný výhled do dalekého okolí. Pokud je pěkné počasí, jsou vidět Krkonoš, Orlické hory, opatovická elektrárna, Kunětická Hora a další přírodní zajímavosti. I my snad budeme mít štěstí a bude nás čekat pěkný výhled.

U rozhledny se před výstupem zastavíme a rozhlédneme se do krajiny. S dětmi nejprve sledujeme, jaká je viditelnost, jaké je počasí, co nás zaujalo, co všechno můžeme vidět pouze z pohledu u rozhledny.

Ještě předtím, než vylezeme na rozhlednu, nechal nám Všudybýlek dopis s úkoly.

Obrázek 49 – Vojtěchovská rozhledna

Milé děti,

vítám vás na vašem poznávacím výletě.

Jak se vám líbí výhled. Pěkné, co? A to jste ještě nevylezli nahoru. Víte, co by mě zajímalo?

Kolik má rozhledna schodů? Dokážete to spočítat?

Tady na rozhledně však vaše cesta dnes ještě nekončí. Vydáte se dále k prameni Chrudimky.

A já pro vás mám úkoly. Splníte je?

1. Vymyslete pravidla, podle kterých se budete chovat v přírodě.
2. Po cestě si všímejte věcí, které do přírody nepatří a sbírejte je.
3. U pramene bude vaším úkolem pramen vyčistit a uhrabat.

Ted' už asi víte, proč si nesete rukavice a hrabičky ☺.

Těším se, že všechno splníte. Hezké putování.

Váš Všudybýlek

Následuje výstup na rozhlednu, abychom se rozhlédli a zároveň splnili Všudybýlkův úkol. Na rozhledně se podíváme na jednotlivé popisky. Ty ukazují směry, kde jsou nejvyšší hory. Po sestupu dostávají děti pracovní list. Jejich úkolem bude malování. Děti mohou použít pláštěnku, posadit se na ni a domalovat výhled.

PRACOVNÍ LIST č. 3

Jméno:

Třída:

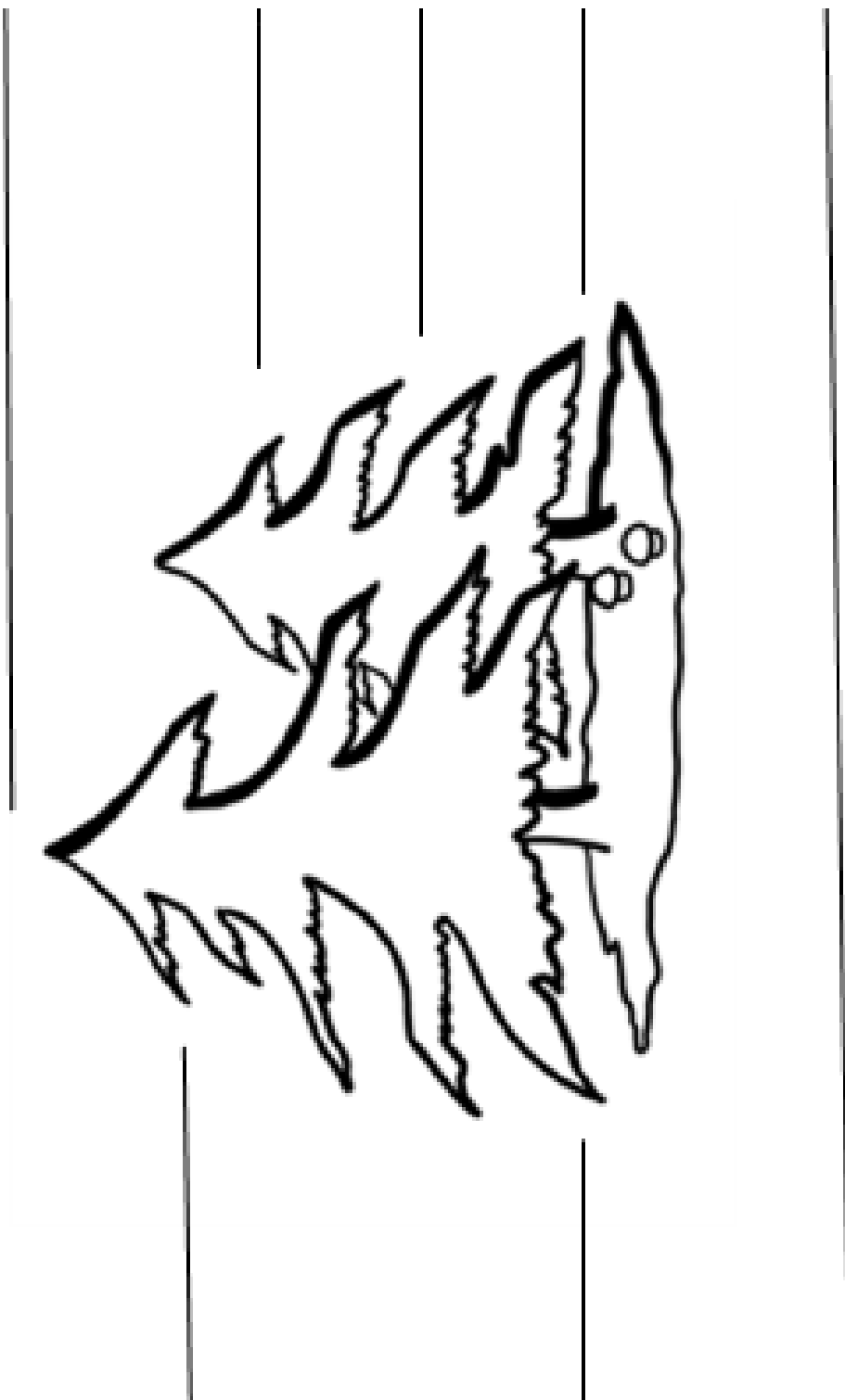
KOLIK SCHODŮ MÁ ROZHLEDNA?

Co všechno Všudybýlek vidí? Posad'te se a domalujte pohled od rozhledny. Pomohou vám tyto obrázky?

Úkol do Všudybýlka

Jak bychom se měli chovat v lese? Vypiš k větvím pravidla.

Pracovní list si děti založí do desek. Poté si zkusíme pracovat s mapou mikroregionu. Mapu zorientujeme a určíme světové strany. Na závěr plníme další Všudybýlkův úkol. Sepíšeme společně pravidla a vydáme se na cestu k dalšímu cíli.

Od rozhledny se vydáváme směrem k prameni Chrudimky, který je vzdálený asi 5 km. Projdeme celou vesnici Kladno, budeme pokračovat okolo lesa směrem na Dědovou a před koncem Dědové odbočíme doleva. Polní cestou pokračujeme na Filipov. Procházíme Filipovem podél bývalého JZD a dále lesem směrem na Chlumětín a k prameni. Půjdeme podle přiložené mapy v úvodu.

Aby dětem cesta lépe ubíhala, zahrajeme si slovní fotbal, můžeme hádat jednotlivé věci a osobnosti, nebo si zahrajeme hru na pamatování.

SLOVNÍ FOTBAL

První hráč vymyslí slovo a další na něho navazuje posledním písmenkem slova. Slova by se neměla opakovat. Aby to nebylo tak jednoduché, můžeme vyřadit vlastní jména. Pokud si hru trochu ztížíme, můžeme vymýšlet slova různá témata. Vhodné by bylo téma odpady nebo příroda kolem nás.

HÁDÁNÍ VĚCÍ, OSOBNOSTÍ

Někdo si vymyslí nějakou věc nebo osobnost a ostatní pokládají otázky, na které je možné odpovědět pouze ANO/NE.

Např. Jsi muž? ANO

Žiješ? NE

AŽ PŮJDU NA VÝLET, VEZMU SI S SEBOU

První řekne větu „Až půjdu na výlet, vezmu si s sebou...“ a doplní slovo, další hráč zopakuje větu předchozího a vymyslí svoji větu s novým slovem. Úkolem je dávat pozor a zapamatovat si slova.

Cesta nám ubíhá a my budeme pomalu myslet na to, co nás čeká. Každý by měl mít v batůžku gumové nebo igelitové rukavice. Budeme k tomu také potřebovat malé hrabičky. Všímáme si po cestě odpadků, kterých bývá někdy v příkopech hodně. Pokud narazíme na popelnice, můžeme odpadky roztrždit a vyhodit. Jinak budeme

všechny odpadky sbírat do igelitových tašek a po návratu do školy je vytřídíme a vyhodíme. Je zde nutné však zvážit, jestli se dá všechno odnést a jestli nejsou odpadky příliš špinavé na to, aby přišly rovnou do popelnic a kontejnerů.

Když dorazíme k prameni, můžeme začít náš úkol plnit. Odděláme listí a klacíky, očistíme to kolem a uhrabeme.

Snažíme se, aby bylo místo pěkné. Pokud jsou tu opět nějaké odpadky, posbíráme.

Na závěr zhodnotíme, kolik věcí, které do přírody nepatří, jsme viděli a vydáváme se zpět do školy.

Obrázek 50 - Všudybýlek

4.8.2.1 Práce ve škole

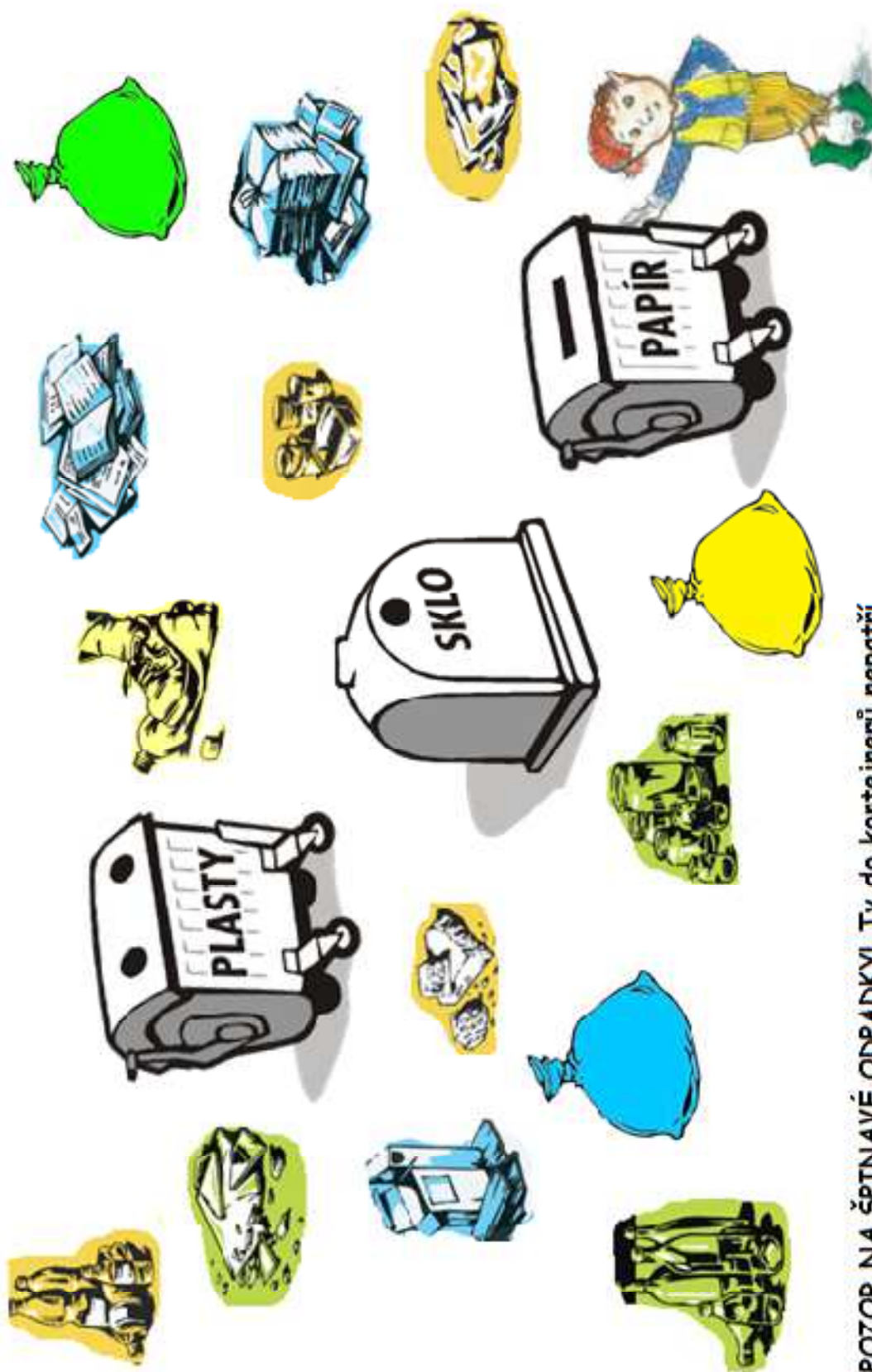
Ve škole se podíváme ještě jednou na mapu, podle které jsme šli k prameni Chrudimky. Z Všudybýlka uděláme krychli a namalujeme mapové značky.

Vezmeme si pracovní listy a vyplníme. Zhodnotíme třídění odpadů a budeme se společně snažit třídit i ve škole papír, plasty a ostatní odpadky.

Jméno:

Třída:

Z pytlů se Všudybýlkoři vysypaly odpadky a pomíchaly. Zvládneš je přiřadit do pytlů a pytel hodit do kontejneru?

POZOR NA ŠPINAVÉ ODPADKY! Ty do kontejnerů nepatří.

4.9 Výlet č. 4 pro 4. ročník – Vojtěchův kopec, Krejcar

4.9.1 Cíl

Herbář léčivých rostlin – klasické zpracování herbáře se základním popisem či zajímavostí o bylině

4.9.1.1 Motivace

Žáci si na vyučování přinesou obrázky rostlin. Všechny obrázky si prohlédneme a rozprostřeme vzadu ve třídě. Jejich úkolem bude přiřadit je a nalepit podle druhu na jeden ze tří kartonů.

P – pokojové

L – luční

Z – zahradní

Pokud si děti nebudou jisté, mohou využít např. encyklopedii, internet, herbář nebo atlas rostlin. My se při výletě zaměříme na luční rostliny a do našeho herbáře z nich vybereme léčivé byliny.

4.9.1.2 Příprava ve škole

Žáky čeká výlet, při kterém budeme nejen hledat a pozorovat rostliny, ale našim cílem, bude pokusit se nalézt, opatrně sebrat a vytvořit herbář léčivých rostlin. Zaměříme se na byliny, které můžeme v našem okolí sbírat. Pozor, aby rostlinka nebyla chráněná. Pokud bychom si chtěli umístit do herbáře chráněnou rostlinku, lze jí jenom vyfotit a umístit si tam fotografii. Nebudeme tak ničit přírodu, ale staneme se jejími ochránci.

Např. Mateřídouška obecná – ukázka z hotového herbáře²¹

Název	
Výskyt	
Doba květu	
Čeľad'	
Datum a místo sběru	

Obrázek 51 – Mateřídouška

²¹ <http://www.reiki-cz.com/herba/herbar.php?id=67>

Nyní se s dětmi zkusíme zamyslet:

Proč lidé sbírají léčivé byliny?

Které například?

Sbírali jste už někdy léčivé bylinky?

Jak se uchovávají?

Co se z nich dá připravit doma?

Ochutnali jste některé z nich?

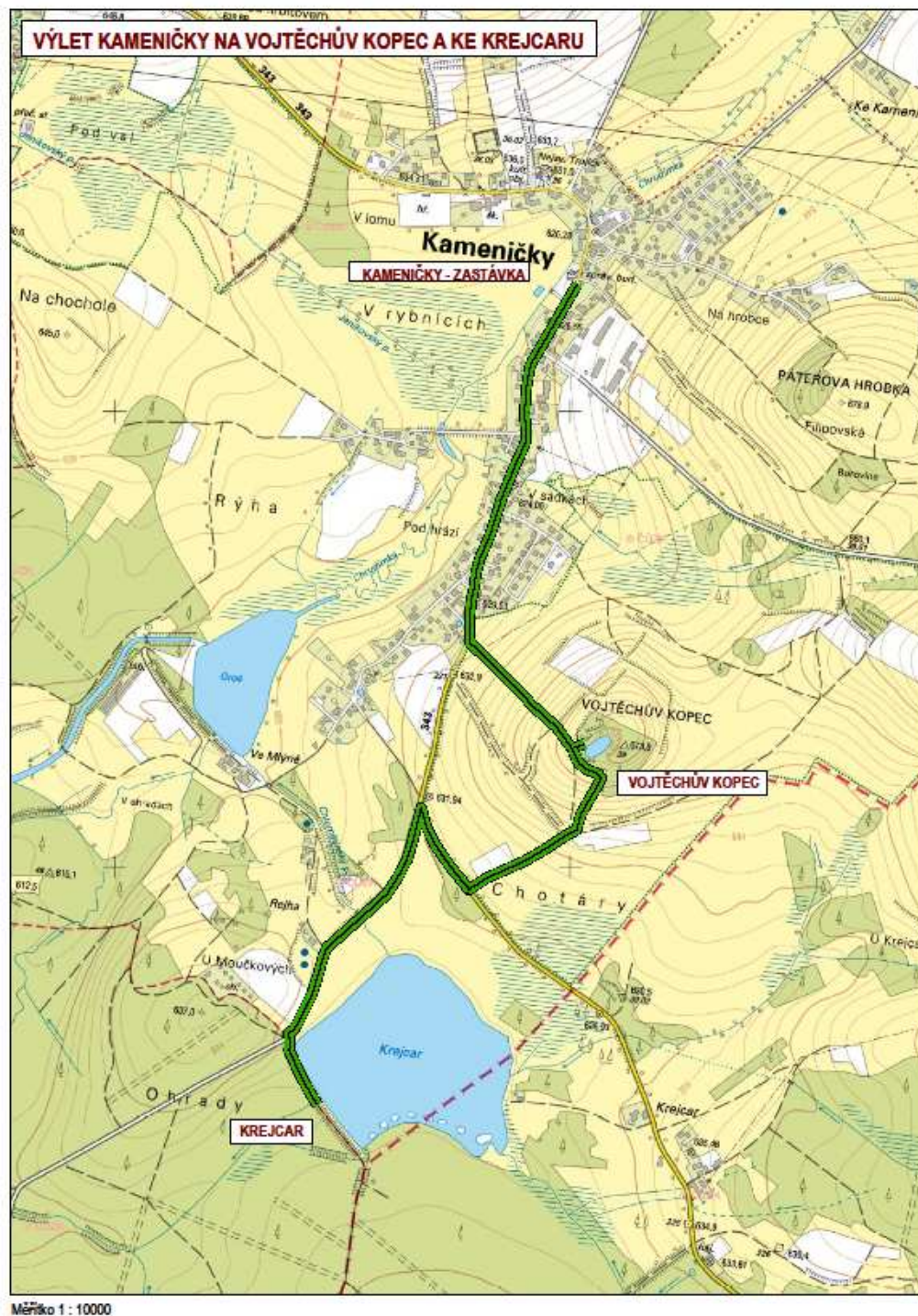
Povíme si, jak by se měly sbírat:

Sbíráme rostlinky za sucha, celé (i s kořínky) a nepoškozené. Lépe je sbírat, když je půda vlhká, abychom neponičili kořínky. Ve škole pak rostlinky očistíme, kořínky oklepeme od hlíny a položíme na papírový ubrousek, na kterém rostlinku pečlivě srovnáme. Potom bylinku přirýjeme dalším ubrouskem, vložíme do desek nebo knihy a navrch zatížíme dostatečným množstvím knih nebo učebnic. Rostlinku musíme po několika dnech kontrolovat, a pokud je třeba, vyměnit ubrousek, aby nám neuhnula. Až bude bylinka dostatečně suchá a vylišaná, je čas jí nalepit na papír a vedle doplnit její popis – název česky, výskyt, dobu květu, podle atlasu čeledí a datum a místo sběru.

4.9.2 Průběh

Trasa: Raná – Kameničky - Raná

Mapa:

Obrázek 52 - Mapa Kameniček - na Vojtěchův Kopec a ke Krejcaru

Délka: 3 km

Čas: 4 vyučovací hodiny

Pomůcky: atlas rostlin, košík nebo sáček – ne igelitový, malá lopatka, tužka, zápisník (pro zapsání místa a data nalezení rostliny), seznam rostlin a stromů, šátek

Program

- Odjezd
- Výstup na Vojtěchův kopec
- Poznávání a sbírání rostlin
- K rybníku Krejcar
- Odjezd

Výlet:

Vydáváme se do přírody, kde budeme poznávat a sbírat rostliny do herbáře. Vyrážíme na Vojtěchův kopec. Za lesem směrem od Kladna i od Hlinska se nacházíme v Kameničkách. Hned vpravo je základní škola, proti ní fara. A pojd'me na vrchol Vojtěchova kopce. Projdeme částí vesnice a už po cestě pozorujeme stromy a snažíme se je pojmenovat. Pomocí nabízí i atlas rostlin, podle kterého rostliny hledáme. Po silnici se pohybujeme opatrně a dáváme pozor na auta. Vojtěchův kopec se nachází na levé straně vesnice směrem na Svratku. Z hlavní silnice odbočíme na polní cestu, která nás dovede až na samotný kopec. Příroda je tu velice hezká. Máme možnost se porozhlédnout. Úkolem dětí bude vytvořit herbář. Dostanou pracovní list s rostlinami a zadanými úkoly. Každý se snaží najít nějakou z nich. Rostliny sbíráme podle popisu, který jsme si řekli ve škole. S sebou máme i vybrané rostliny a stromy zalaminované, abychom je dětem mohli ukázat v případě, že je na kopci nenajdeme.

PRACOVNÍ LIST č. 4

Jméno:

Třída:

Poznáš, kterému stromu jaké listy patří?

Vyber si alespoň 2 stromy, jejich listy nalep na papír a napiš název.

Vytvoř si svůj strom

Vyber si jehličnatý nebo listnatý strom a udělej otisk kůry, nalep si list nebo kousek jehličí a plod nebo semeno.

Je tu i lom, kde se dřív těžil kámen, proto musíme být opatrní. Máme výhled na celé Kameničky a na rybník Krejcar, ke kterému se také vydáme.

Nasbíráme si více léčivých rostlin, z kterých si po návratu školy můžeme připravit bylinkový čaj.

Seznam rostlin a stromů, které tu rostou:

- kontryhel obecný	- pampeliška lékařská růže šípková
- mateřídouška obecná	- divizna velkokvětá
- jitrocel kopinatý	- růže šípková
- hluchavka bílá	- bříza bělokorá
- řebříček obecný	- lípa malolistá
- podběl obecný	- jírovec maďal
	- bez černý

Náš další cíl už není daleko. Po sestupu z kopce se vydáváme směrem k rybníku jménem Krejcar. Budeme pozorovat opět stromy a rostliny, pojmenovávat a sbírat. U rybníka je les, kde si zahrajeme hru POZNEJ SVŮJ STROM

POZNEJ SVŮJ STROM

Vytvoříme dvojice a jeden si zaváže oči. Úkolem druhého je zavést spolužáka k nějakému stromu, ten si ho ohmatá, snaží se zapamatovat šířku kmenu, okolí kmene, jestli jsou tam větve, hrubost nebo hladkost kůry a další znaky. Spolužák si ho opět odvede zpátky. Poté si sundá šátek a snaží se najít opět svůj strom. Jejich role se ve druhém kole mění.

Po krátkém odpočinku se můžeme vydat zpět do školy. Ale předtím tu ještě máme vzkaz od Všudybýlka:

Milé děti,
ani zde jsem na vás nezapomněl.
Mám pro vás opět zajímavý úkol.
Chtěl bych, abyste zjistili něco o této vesnici.
Na zpáteční cestě zkuste vyhledat nebo se zeptat,
co je v této vesnici zajímavé, čím se proslavila
a jaké významné osobnosti zde působily.

Přeju vám hodně štěstí

Váš Všudybýlek

4.9.2.1 Práce ve škole

Ve škole si z bylinek uvaříme čaj. Vyplníme pracovní listy, zhodnotíme výlet, připravíme se na výrobu herbáře a vytvoříme opět nástěnku pro ostatní.

Jméno:

Třída:

PŘIŘAĎ SPRÁVNĚ

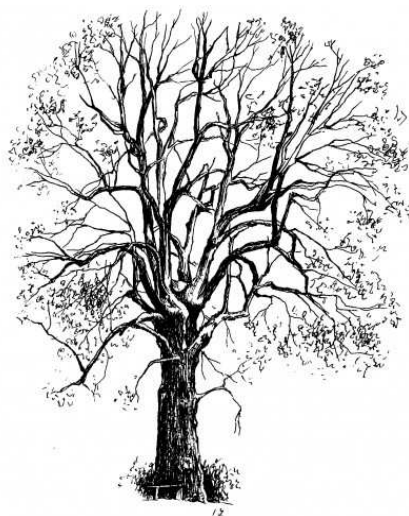
koruna

větve

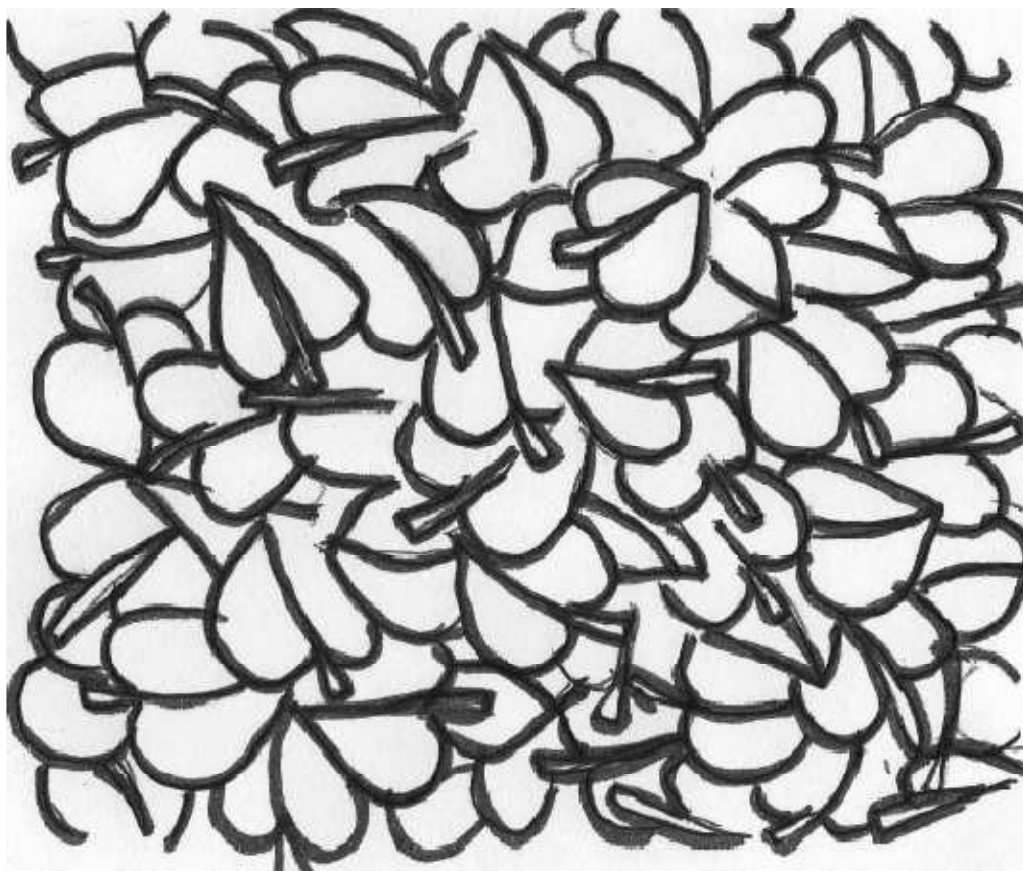
listy /jehličí

kmen

kořeny

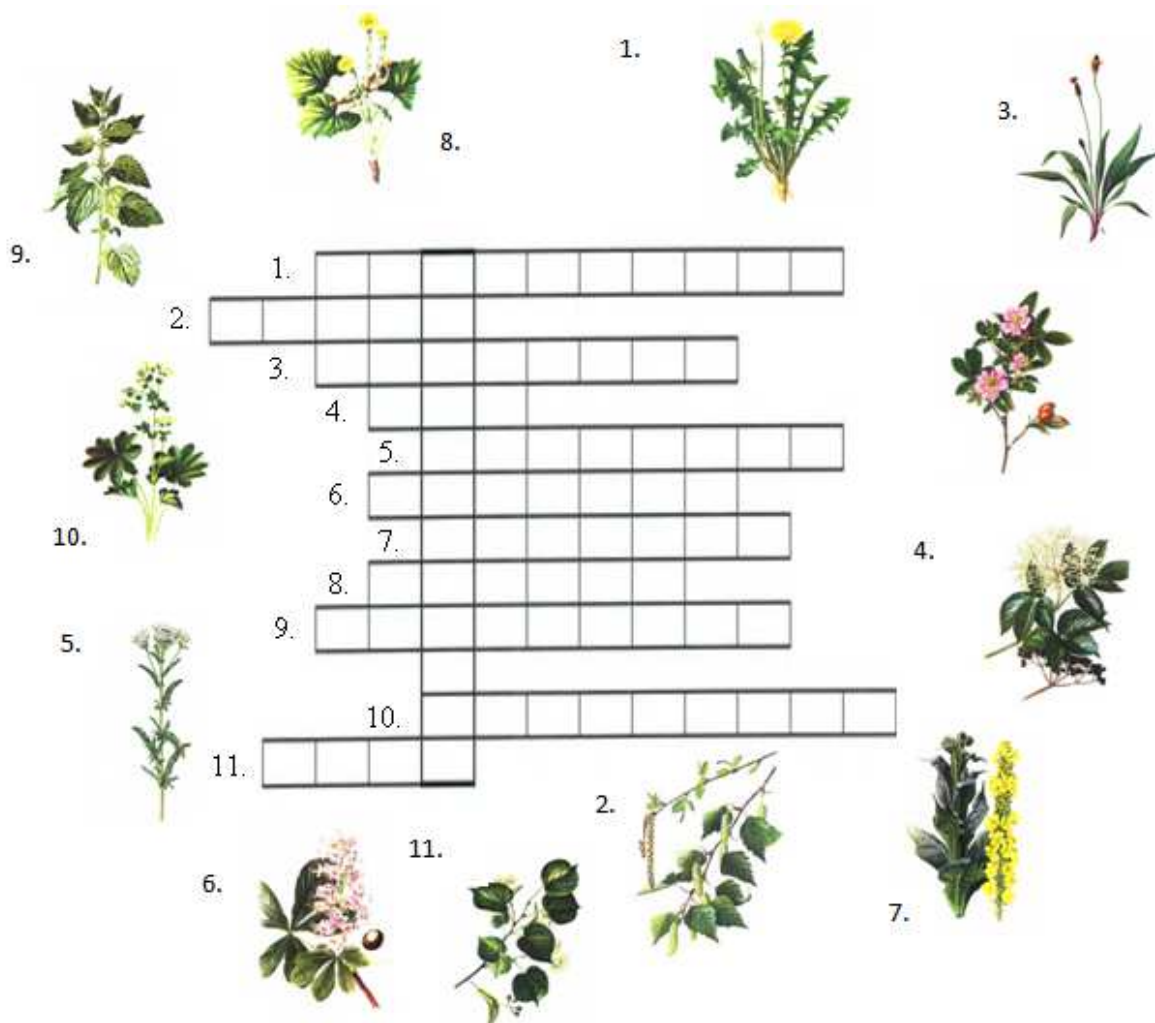
SPOČÍTEJ, KOLIK LISTŮ MĚL STROM? Pomož si barevnými pastelkami.

Jméno:

Třída:

Tento pracovní list vám poradí, které bylinky a stromy zde můžeme najít a sbírat do herbáře. Jedna tady však chybí, když správně doplníš první jméno rostliny, přijdeš na to.

Jak jinak těmto rostlinám říkáme?

Vyškrtej všechna slova a ostatní písmenka Ti to prozradí.

HLUHAVKALMATERÍDOUŠKAÉKONTRYHELČIPODBĚLPAMPELIŠKAÉJITROCEL

1. _____

4. _____

2. _____

5. _____

3. _____

6. _____

Tyto rostliny jsou _____.

4.10 Výlet č. 5 pro 5. ročník – Ležáky – výlet na kolech

4.10.1 Cíl

Období 2. světové války, dopravní značky

4.10.1.1 Motivace

K tématu 2. světové války doneseme obrázky, které toto období zobrazují.

Zadáme dětem úkol, aby si všímali značek, které potkávají každý den po cestě do školy a zpět. Zaznamenají si je a ve škole je budeme pojmenovávat a malovat.

4.10.1.2 Příprava ve škole

Přípravě tohoto výletu budeme věnovat 2 vyučovací hodiny. Dětem přiblížím téma 2. světové války. Povíme si o tom, jak tato událost postihla i naše blízké okolí. V druhé hodině si budeme povídat o bezpečných pravidlech na silnici, o tom, jak by se měl chovat cyklista na silnici a procházet dopravní značky.

Obrázek 53 - Všudybýlek

2. světová válka

Obsazením Čech a Moravy v březnu 1939 se Německu dostala do rukou moderní a kvalitní výzbroj československé armády, výkonný zbrojní průmysl, surovinové a potravinové zdroje. Tento zisk byl dosažen za cenu porušení slibu, daného v Mnichově západním velmocem. Připojením Sudet prý budou splněny všechny požadavky Němců na územní zisky v Evropě. Ukázalo se, že pro nacisty jsou všechny smlouvy jen bezcenným kusem papíru.

Podobný postup jako proti Československu použili nacisté i proti Polsku. Poláci však jejich útku neustoupili, zvláště když jim Velká Británie slibila pomoc pro případ vojenského napadení. Dne 1. září 1939 překročila německá armáda polské hranice. I když se Poláci bránili, nemohli odolat početní i technické převaze nepřítele. Polsko bylo během jednoho měsíce obsazeno, Británie i Francie válku Německu hned 3. září vyhlásily. Polsku však vojensky nepomohly. Omezily se zpočátku na místní střety na francouzských hranicích a na letecké souboje. Tak započala druhá světová válka.

Očekávalo se, že Hitler a jeho armáda bude pokračovat v pronikání na východ a napadat jako další zemi Sovětský svaz. On však překvapivě obrátil své útočné výboje na západ. Od dubna 1940 obsadila německá armáda postupně Dánsko, Norsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko a v červnu se zmocnila i Francie. Na západní frontě tak zůstala Británie osamocena. Musela čelit nebezpečí vylodění nepřítele, odříznutí britského ostrova od zásobování po moři německými válečnými loděmi a hlavně ponorkami a stále se stupňujícímu leteckému bombardování. V letecké bitvě o Británii se vyznamenali i naši stíhači.

Po tok Německa se po jeho dosavadních úspěších postavily státy s fašistickými vládami - Maďarsko, Bulharsko, Rumunsko, Slovensko. Páteří těchto protidemokratických sil byly diktátorské velmoci: Německo - Itálie - Japonsko. Itálie zavlekla válku do severní Afriky (Egypt, Libye). Japonsko chtělo vojensky ovládnout prostor Tichého oceánu.

Když se Hitlerova armáda zmocnila dosud svobodných balkánských států Jugoslávie a Řecka, ovládala vlastně celou Evropu. Mohla své síly obrátit proti svému poslednímu a největšímu protivníkovi na evropské pevnině - Sovětskému svazu. To učinila 22. června 1941, kdy tento stát zákeřně přepadla. Německá vojska a vojska jeho nůsledů z počátku rychle postupovala do nitra sovětské země a dosáhla až Leningradu (dnes Petrohrad), Moskvy a břehů Volhy. Zprávy téměř úspěchy vyhlásil 11. prosince 1941 Hitler válku i Spojeným státům americkým.

Počátkem roku 1943 bylo u Stalingradu (dnes Volgograd) německé vojsko sovětskou armádou obklíčeno a zničeno. V bojích na východní frontě nastal rozhodující zvrat. Hitlerova armáda začala ustupovat a její ústup skončil až v hlavním městě Berlíně, i když se tomu snažila zabránit

První atomová bomba dopadla na japonskou Hirošimu (na obr. město po výbuchu). Počet obětí tlakové vlny i lidí, kteří v dalších letech podlehli důsledkům radiační, se počítá na statisíce. Drahou a náštěm i poslední atomovou bombou svrhli Američané na město Nagasaki (na stránce charakteristický „atomový hřib“).

Obrázek 54 – 2. světová válka

většinou svých sil. Západní Spojenci dosáhli v polovině roku 1943 kapitulace Němců a Italů v Africe a v září se vylodili v jižní Itálii. 6. června 1944 se s velkými silami a po důkladné přípravě vylodili Spojenci na západním pobřeží Francie a po zlomení prvního odporu nepřítele postupovali bez velkých zdržení na východ. Američtí a sovětsí vojáci se setkali 24. dubna 1945 na Labi a na znamení přátelského spojení v boji proti společnému nepříteli si podali ruce. 2. května se Sovětské armádě vzdal Berlín, ve kterém dva dny předtím spáchal Adolf Hitler sebevraždu. 8. května 1945 nacistické Německo kapitulovalo. Na Dálném východě byla válka s Japonskem ukončena už 15. srpna, když se Japonci, stojící na pokraji porážky, zalekli účinků atomových pum, poprvé a naposled ve válce použitých.

Druhá světová válka byla nejstrašnější válkou v dějinách lidstva. Trvala šest let. Bylo do ní postupně vtaženo 61 zemí s 80 % obyvatel naší planety. Přinesla více než 50 miliónů obětí na lidských životech, z toho 27 miliónů padlo na frontách. V této válce umíralo i obyvatelstvo v hlubokém zázemí front ničivými leteckými nálety, které dovedly rozbořit celá města a v troskách pohřbít i děti. Tato válka byla sledem mnoha bitev, svědkem bezpočtu hrdinství. Chce se věřit, že byla alespoň v Evropě válkou poslední.

Obrázek 55 - 2. světová válka

Obrázek 56 - Vojáci ve 2. světové válce

4.10.2 Průběh

Trasa: Raná – Dřeves – Ležáky – Prosetín – Mrákotín – Raná

Mapa:

Obrázek 57 - Mapa z Rané na Ležáky

Délka: 20 km

Čas: 7 vyučovacích hodin

Pomůcky: kolo, helma, vybavení kola, pracovní listy

Program:

- Kontrola kola a výzbroje
- Odjezd od školy
- Návštěva muzea
- Procházka po Ležákách
- Hra
- Návrat

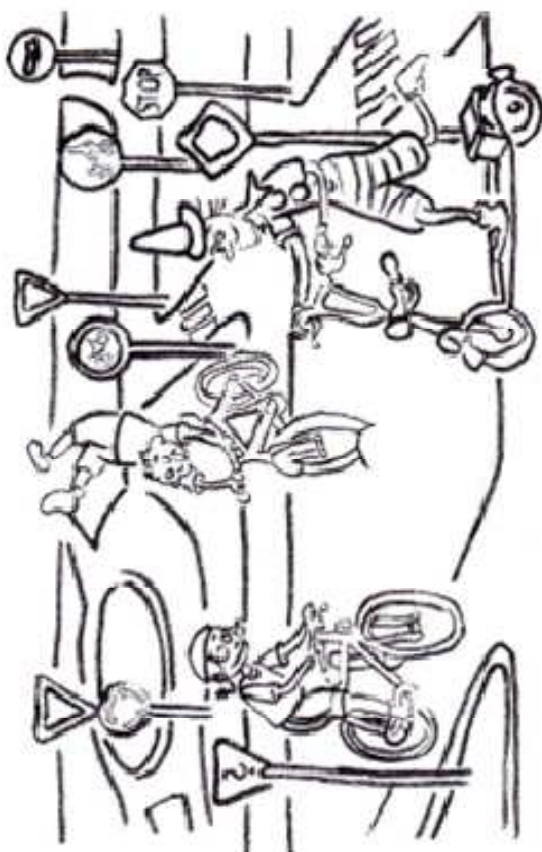
Výlet:

Dnešní výlet začneme kontrolou výbavy a kol. Začneme tím, že děti dostanou pracovní list s cyklistou a budou muset vymyslet pravidla, jak by se měl správný cyklista chovat a na co by neměl zapomenout. Součástí bude i poznávání dopravních značek.

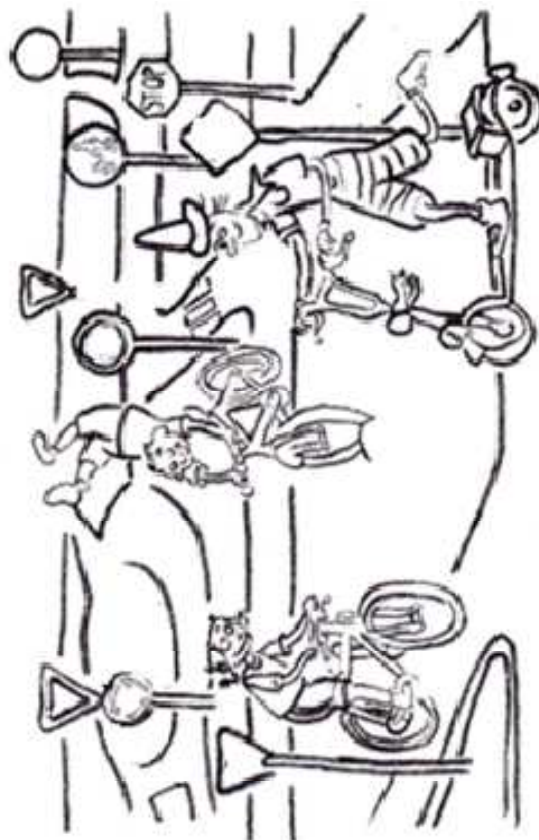
PRACOVNÍ LIST č. 4

Jméno:

Třída:

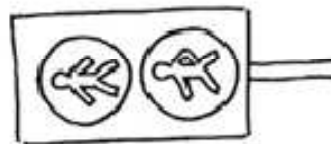

NAJDI 10 ROZDÍLŮ
A ZNAČKY SPRÁVNĚ VYBARVI

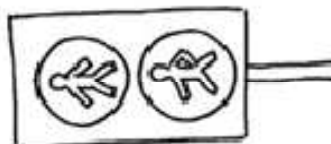

Vybarvi správně semaforey

STŮJ

VOLNO

Vyber správnou odpověď a písmeno запиš do tabulky

1.		PARKOVIŠTĚ	D
		STŮJ, DEJ PŘEDNOST V JÍZDĚ!	P
2.		ZÁKAZ STÁNÍ	A
		HLAVNÍ SILNICE	O
3.		POZOR PŘECHOD PRO CHODCE	T
		ZÁKAZ VJEZDU V OBOU SMĚRECH	S
4.		HLAVNÍ SILNICE	É
		KRUHOVÝ OBJEZD	Í
5.		ZÁKAZ STÁNÍ KOL	M
		STEZKA PRO CYKLISTY	N
6.		DVOJITÁ ZATÁČKA	L
		ZÁKAZ STÁNÍ	A
7.		DEJ PŘEDNOST V JÍZDĚ	F
		PŘIKÁZANÝ SMĚR VLEVO	Z
8.		SLEPÁ ULICE	Á
		ZÁKAZ VJEZDU VŠECH VOZIDEL	É
9.		STEZKA PRO CHODCE A CYKLISTY	Š
		ZÁKAZ VJEZDU VŠECH MOTOROVÝCH VOZIDEL	Ř

1.	9.	4.	11.	6.	7.	2.	17.	8.

7.	10.	11.	6.	7.	2.	17.	8.

17.	12.	3.	15.	14.	6.	16.	5.	8.

10.		ZÁKAZ ZASTAVENÍ	I
		DVOJITÁ ZATÁČKA PRVNÍ VPRAVO	Á
11.		KŘÍŽOVATKA	L
		PARKOVIŠTĚ	K
12.		STEZKA PRO CYKLISTY	E
		ZÁKAZ VSTUPU CHODCŮM	Ý
13.		DEJ PŘEDNOST V JÍZDĚ	R
		STEZKA PRO CHODCE A CYKLISTY	T
14.		HLAVNÍ SILNICE	K
		KŘÍŽOVATKA S VEDLEJŠÍ POZEMNÍ KOMUNIKACÍ	R
15.		ZÁKAZ VJEZDU VŠECH VOZIDEL	P
		ZÁKAZ ZASTAVENÍ	T
16.		KRUHOVÝ OBJEZD	Č
		DEJ PŘEDNOST V JÍZDĚ	Ž
17.		ZÁKAZ VJEZDU V OBOU SMĚRECH	Y
		POZOR PŘECHOD PRO CHODCE	V

SPRÁVNÝ CYKLISTA

Jak by měl cyklista vypadat a jak by se měl chovat na silnici. Zkus napsat alespoň 6 pravidel.

Každé dítě dostává reflexní obrázek, který si připevní na batoh. Pokud je vše v pořádku, vydáváme se po silnici směrem na Holetín, dále do Dřeveše a dostáváme se na Ležáky.

Na Ležákách nás čeká prohlídka muzea s výkladem. Máme možnost zhlédnout i dokument. Pro děti 1. stupně zde provádějí výukové programy týkající se přírody. Pokud bude příležitost, této možnosti zde využijeme.

Po prohlídce máme čas projít celými Ležáky. Je tu velice hezká příroda a klid.

Obrázek 58 - Všudybýlek

Milí cyklisté,

dnes jsem vám chtěl ukázat, jak dopadly osudy některých rodin. Dokážete si představit takovou situaci?

Vaším úkolem bude napsat, čeho si vážíte a jste rádi, že máte.

Zkuste porovnat dobu, kdy byla válka a dnešní svět.

Je tu nějaký rozdíl? Posad'te se u rybníka a zkuste se nad touto otázkou zamyslet. Pak si o tom popovídejte s p. učitelkou.

Než budete vyrážet na cestu zpátky, pořádně se posilněte, čeká vás několik kopců. Tak ať se vám pěkně šlape.

Váš Všudybýlek

Po ukončení nasedáme zpět na kola a vydáváme se přes Dřeveš, Prosetín a Mrákotín zpět do školy. Tato trasa je náročnější. Proto volíme vhodné přestávky.

4.10.2.1 Práce ve škole

Ve škole si vyplníme pracovní list s dopravními značkami a najdeme rozdílly obrázků. Každý si mohl vyzkoušet, jak zdatný je cyklista.

Obrázek 59 - Všudybýlek

Milé děti,

jak se vám výlety líbily? Zažily jste něco neobvyklého?

Co si z výletů pamatujete, co vás nejvíce zajímalo?
V pracovních listech máte jeden prázdný list,

na který můžete nakreslit, co vás zaujalo, co nového jste
poznaly a naučily se. Vaše obrázky si pak rád prohlédnu
na nástěnce.

Rád bych vám popřál hodně dalších hezkých výletů

teď už zase s někým jiným. Třeba vás některé místo
zaujalo a rády byste tam vzaly své rodiče nebo kamaráda.

Já se s vámi loučím a jsem rád, že jsme spolu

mohli poznat náš mikroregion Hlinecko.

Hezké dny.

Váš Všudybýlek

MŮJ VLASTNÍ ZÁŽITEK

5 Závěr

Příroda, pohyb a poznávání byly na začátku mé práce klíčové pojmy, které jsem chtěla vzájemně propojit a efektivně je využít při vzdělávacím procesu žáků 1. stupně základní školy. Ze svých pozorování z praxí ve školství vím, že pokud se žáci aktivně a tvořivě účastní vyučování, jsou jejich získané poznatky pevnější a trvalejší, protože jsou podpořeny zážitkem.

Díky této zkušenosti jsou všechny výlety a pracovní listy, které jsem pro žáky vytvořila, postaveny na aktivitách spojené s prožitkem.

Cílem mé diplomové práce bylo pro žáky 1. stupně sestavit pět zážitkových exkurzí, které mapují mikroregion Hlinecko, a k nim vytvořit pracovní listy. Pro lepší orientaci jsem jednotlivé exkurze sestavila dle náročnosti s ohledem na učivo a rozdělila je do jednotlivých ročníků. Pracovní listy obsahují cílené činnosti všech aktivit tak, abych mohla sledovat a v závěru zhodnotit tvořivost žáků.

Teoretickou část své práce jsem rozdělila do čtyř oblastí. V úvodu se věnuji charakteristice přírodních podmínek samotného regionu a obcím, které ho tvoří. Následuje historická část, kde jsem pečlivě vybrala a nafotila nejzajímavější památky a významná místa tohoto kraje. Poslední kapitoly tvoří popis naučných stezek a výčet významných osobností, které jsou spojeny s tímto regionem.

Praktická část obsahuje 5 konkrétních výletů pro žáky 1. stupně. S prvním ročníkem jsem se vydala na Veselý Kopec, kde se žáci dozvěděli o tom, jak se dříve žilo a hospodařilo. Druhý ročník navštívil zámek Karlštejn a skalní útvar s názvem Zkamenělý zámek. Třetímu ročníku jsem připravila vlastivědný a přírodovědný výlet na rozhlednu a k prameni Chrudimky. Děti se zde učí práci s mapou a starají se o lepší životní prostředí. Pro čtvrtý ročník jsem vypracovala exkurzi na Vojtěchův Kopec s cílem nasbírat rostliny a vytvořit herbář. Pátému ročníku je připraven cyklistický výlet propojený s historií 2. světové války s prohlídkou vesnice Ležáky, které za 2. světové války vypáleny. Všechny navržené výlety obsahují pracovní listy, z nichž jsem určité předem ověřila na Základní škole Žďárec u Skutče.

Všudybýlek je postavička, která žáky doprovází všemi výlety, pomáhá jim, učí je a zanechává jim dopisy s úkoly. Celkový soubor map a pracovních listů s názvem Všudybýlek dostal každý žák na začátku exkurze. Tento soubor je ale navržen tak, aby ho

žák využíval od prvního do pátého ročníku. Pokud ho bude žák během celého prvního stupně doplňovat, může sloužit jako osobní portfolio nebo cestovní průvodce.

Podařilo se mi zrealizovat dvě zážitkové exkurze s žáky prvního a druhého ročníku. Žáci se naučili vzájemné spolupráci, hledali potřebné informace a různé způsoby řešení, vyzkoušeli si hodnotit svou práci, porovnali si život v různých historických obdobích a uvědomili si důležitost ochrany přírody.

Cíle mé diplomové práce byly splněny. Díky spolupráci s třídními učitelkami ze Základní školy Raná a Základní školy Žďárec u Skutče se vybraní žáci těchto škol seznámili s aktivitami a pracovními listy, které jsem pro ně ve své práci vytvořila. Jsem ráda, že mnou sestavené zážitkové exkurze zaujaly paní učitelky natolik, že již samy s úspěchem realizovaly výlet na Vojtěchovskou rozhlednu. Mám radost, že některé z mých poznatků přispěly ke zkvalitnění vzdělávacího procesu žáků ve školní praxi.

Psaní diplomové práce mě po všech stránkách obohatilo o nové poznatky a zkušenosti. Podobné výlety bych v budoucnu ráda realizovala i ve svém profesním životě při práci s dětmi. Výsledný soubor Všudybýlek mohou využít i ostatní učitelé tohoto mikroregionu.

Domnívám se, že netradiční formy výuky, jako např. zážitkové exkurze, by měly mít pevné místo ve školní praxi, protože přímý kontakt s osvojovanou látkou, pomáhá žákům lépe učivo zvládnout a trvaleji si ho zapamatovat.

6 Použitá literatura

- [1] BAST, M. a kol.: *U nás v Kameničkách*, Pardubice: Siluet s. r. o, 2001
- [2] BUREŠ, M.: *Zpívající lípa: Pohádky, pověsti a vypravování z Vysočiny*, 3. vyd. Havlíčkův Brod: Vysočina Havlíčkův Brod
- [3] DAVID, P., SOUKUP, V., DOBROVOLNÁ, V. a kol.: *Žďárské vrchy, průvodce po Čechách, Moravě a Slezsku*, 1. vyd. Praha: S & D, 2004. ISBN 80-86050-60-7
- [4] DAVID, Petr a kol. *Špalíček výletů: Pro každý den jeden*. Praha: Soukup & David, 2010, 432 s. ISBN 978-80-86899-57-2
- [5] DAVID, Petr; SOUKUP, Vladimír. *666 přírodních krás České republiky*. 1. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2005. 224 s. ISBN 80-7011-717-6
- [6] DIBELKOVÁ, I. a kol.: *Železné hory – průvodce po České republice*, 1. vyd. Olympia, a. s., 2004, ISBN 807033-835-0
- [7] DOLEŽALOVÁ, J., et al.: *Křižovatky času – Ležáky v datech*, 1. vyd. Litomyšl, H. R. G. spol. s. r. o., 2007
- [8] KŘIVANOVÁ, M. a kol.: *Hlinsko: Srdce Českomoravské vysočiny*. 1. vyd. Praha: Město Hlinsko, 2009. ISBN 978-80-254-4593-8
- [9] MÁCHAL, A.: *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rezekvítek, 2007
- [10] MÁLKOVÁ, I.: *Předpoklad pro rozvoj cestovního ruchu v mikroregionu Hlinecko*. Jihlava, Katedra cestovního ruchu, Vysoká škola polytechnická, 2011
- [11] MIŠKOVSKÝ, M.: *Naše rozhledny*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86869-90-X.
- [12] NOVÁKOVÁ, M.: *Národní parky a CHKO České republiky: Příloha*. Praha: Reader's Digest Výběr, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7406-106-6

- [13] NOVÁKOVÁ, M.: *Turistická encyklopedie České republiky, 300 historických a přírodních pozoruhodností*, Praha: Reader's Digest Výběr, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7406-106-6
 - [14] NOVÁKOVÁ, M. a kol.: *Navštivte...Skanzeny v Čechách, na Moravě, ve Slezsku*, Olympia, a. s., 2006. ISBN 80-7033-943-8
 - [15] OBŮRKOVÁ, E.: *Výlety s dětmi*, 2. vyd. Brno: CP Books, a. s., 2005. ISBN 80-251-050-5
 - [16] PODHORSKÝ, M.: *Pardubický kraj*, 1. Vyd. Praha: Freytag & Berndt, 2004, 196 s. ISBN 80-7316-077-3
 - [17] ŠTRAUB, Miloš; LENKOVÁ Jitka. *Tajemné podzemí VI. díl: Východní Čechy*. Praha: Regia, 2006. 200 s. ISBN 80-86367-61-4
 - [18] VÍTEK, J., LESCHINGER, M.: *Východní Čechy a okolí: nejkrásnější výlety*, 1.vyd.: Martin Leschinger – Flétna, 2011, ISBN 978-80-903652-8-5
 - [19] VOJANCOVÁ, I.: *Soubor lidových staveb Vysočina*, Pardubice: Gloriet s. r. o., 2011. ISBN 80-87216-21-7
 - [20] WITT, R.: *Vnímejte přírodu všemi smysly*. 1. vyd. Praha: Pražské ekologické centrum, 1992. 32 s.
 - [21] *Železné hory Chráněná krajinná oblast*, Informatorium 2001
 - [22] *Vlastivědný atlas pro 4. a 5. ročník*, Geodézie ČS, a. s.
-
- [23] *Agentura ochrany přírod a krajiny ČR: naučné stezky*: [online]. [Cit. 2012-03-05]. Dostupné z WWW:
http://old.ochranaprirody.cz/index.php?cmd=page&id=1556&path_id=87
 - [24] *Česká televize. Kde bydlely princezny* [online]. 2010 [cit. 2012-02-10]. Dostupné z WWW:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267435666-kdebydlelyprincezny/410235100081013-vesely-kopec/>
 - [25] *Herba vitalis: Herbář*. [online]. 2002 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z WWW:
<http://www.herbavitalis.cz/herbar.html#obsah>

- [26] *Hlinecko mikroregion*: [online]. 2003 [cit. 2011-09-19]. Dostupné z WWW: www.hlinecko.cz
- [27] *Chrudimsko – Hlinecko – Naučné stezky. Krajem Chrudimky*: [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné z WWW: <http://www.vychodni-cechy.info/chrudimsko-hlinecko/naucne-stezky/>
- [28] *Inkluzivní škola. Příprava pracovního listu*: [online]. 2010 [cit. 2011-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/priprava-pracovniho-listu>
- [29] *Koncepce rozvoje mikroregionu Hlinecko, realizační období 2008 – 2013*: [online]. 2008 [2012-01-05]. Dostupné z: http://www.hlineckoregion.cz/pdf/Koncepce08_13.pdf
- [30] *Ležáky*: [online]. 2011 [cit. 2011-10-2]. Dostupné z WWW: www.lezaky.cz
- [31] *Lidé a země: cestopisný a zeměpisný a cestopisný měsíčník. U Slavíčka v Kameníčkách*: [online]. 2011 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.lideazeme.cz/clanek/u-slavicka-v-kamenickach>
- [32] *Metodický portál RVP* [online]. 2005-2009. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005 [cit. 2012-03-21]. Dostupný z WWW: <http://www.rvp.cz/>. ISSN 1802-4785
- [33] *Obec Vojtěchov: Současnost obce* [online]. 2012 cit. 2012-01-18. Dostupné z WWW: www.obecvojtechov.cz
- [34] *Regionální informační servis*: [online]. 2010 - 2011 [cit. 2011-09-20]. Dostupné z WWW: www.risy.cz
- [35] *Sdružení obcí mikroregionu Hlinecko: Bojanov* [online]. 2008 [cit. 2012 -01-15]. Dostupné z WWW: http://www.hlineckoregion.cz/articles.php?cat_id=6
- [36] *Vojtěchovská rozhledna*: [online]. 2009 [cit. 2012-01-16]. Dostupné z WWW: <http://rozhledny.webzdarma.cz/vojtechov.htm>.

- [37] *Žďárské vrchy: Internetový magazín informačního systému e-vysočina*[online]. 2008 [cit. 2012-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.zdarskevrchy.cz/tipy-na-vylet/3311-zkamenely-zamek>
-

Seznam obrázků

- Obrázek 1 – Mapa pardubického kraje
Obrázek 2 – Znak mikroregionu Hlinecko
Obrázek 3 – Znak města Hlinska
Obrázek 4 – Radnice Hlinsko
Obrázek 5 - Kostel v Kameničkách
Obrázek 6 - Památník Ležáky
Obrázek 7 – Kostel sv. Jakuba Raná
Obrázek 8 – Evangelický kostel Raná
Obrázek 9 - Včelákov
Obrázek 10 - Vesnice mikroregionu
Obrázek 11 - Mapa mikroregionu
Obrázek 12 – Znak Žďárských vrchů
Obrázek 14 – Mapa Železných hor a Žďárských vrchů
Obrázek 13 – Znak Železných hor
Obrázek 15 – Informační tabule – Filipovský pramen
Obrázek 16 – Pohled na Vojtěchův kopec
Obrázek 17 – Zatopený lom na Vojtěchově kopci
Obrázek 18 – Vojtěchovská rozhledna
Obrázek 19 – Lovecký zámek Karlštejn
Obrázek 20 – Muzeum Ležáky
Obrázek 21 - Betlém
Obrázek 22 – Betlém, obchod s hudebními nástroji
Obrázek 23 – Veselý Kopec
Obrázek 24 - Veselý Kopec
Obrázek 25 - Světnice na Veselém Kopci
Obrázek 26 - Masopustní obchůzka
Obrázek 27 - Masopustní obchůzka
Obrázek 28 - Naučná stezka Ležáky
Obrázek 29 - Všudybýlek
Obrázek 30 - Všudybýlek
Obrázek 31 - Mapa Veselého Kopce
Obrázek 32 - Všudybýlek
Obrázek 33 - Zvířata na Veselém Kopci
Obrázek 34 - Veselý Kopec
Obrázek 35 - Stroje na Veselém Kopci
Obrázek 36 – Zámek Karlštejn
Obrázek 37 - Mapa Čachnov - Karlštejn
Obrázek 38 – Zámek Karlštejn

- Obrázek 39 - Všudybýlek
Obrázek 40 - Zelená křižovatka
Obrázek 41 - Skály Zkamenělého zámku
Obrázek 42 - Všudybýlek
Obrázek 43 – Mapové značky
Obrázek 44 - Mapy a jejich měřítko
Obrázek 46 – Směrová růžice
Obrázek 45 - Orientace mapy a směrová růžice
Obrázek 47 – Síť krychle
Obrázek 48 - Mapa z Vojtěchovské rozhledny k prameni Chrudimky
Obrázek 49 – Vojtěchovská rozhledna
Obrázek 50 - Všudybýlek
Obrázek 51 – Mateřídouška
Obrázek 52 - Mapa Kameníček - na Vojtěchův Kopec a ke Krejcaru
Obrázek 53 - Všudybýlek
Obrázek 54 – 2. světová válka
Obrázek 55 - 2. světová válka
Obrázek 56 - Vojáci ve 2. světové válce
Obrázek 57 - Mapa z Rané na Ležáky
Obrázek 58 - Všudybýlek
Obrázek 59 - Všudybýlek

Přílohy

Příloha č. 1 – Pracovní listy dětí

